

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Oksana Popova

**ILLEGAALSETE AKTSIISIKAUPADE IMPORT NARVA
MAANTEE PIIRIPUNKTI NÄITEL AASTATEL 2013-2018**

Lõputöö

Juhendaja:

Helle Koitla, Magistrikraadile vastav kvalifikatsioon

Tallinn 2019

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2019
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Illegaalsete Aktsiisikaupade Import Narva Piiripunkti Näitel Aastatel 2013-2018.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: <i>Illegal Import of Excise Goods on the Example of Narva Border in 2013-2018.</i></p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 50 leheküljest, sealhulgas 7 lisast. Lõputöös on kasutatud 41 allikat, millele on viidatud. Töö on aktuaalne, sest aastast 2013 kuni aasta 2017 tõsteti aktsiisimäärasid alkoholile, sigarettidele ja kütusele. Aktsiisimäärade tõus mõjutab aktsiisikaupade hinda, mis omakorda mõjutab salakaubandust. Samuti alates 2017. aasta algusest on uus MTA arengukava. Ja üheks MTA eesmärgiks on kaasata kogukondi salakauba leviku tõkestamisele. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada illegaalsete aktsiisikaupade impordi muutused Narva maantee piiripunktis aastatel 2013 – 2018.</p> <p>Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsitakse teemakohast teadus- ja erialast kirjandust tolli olemusest ja funktsioonidest. 2. Analüüsida aktsiisikaupade olemust ja anda ülevaade Eesti ja Venemaa aktsiisimääradest. 3. Analüüsida piiriületamise statistikat Narva maantee piiripunktis aastatel 2013-2018. 4. Hinnata teooriast ja praktikast tulenevaid seoseid aktsiisitõusude ja Narva piiripunkti illegaalsete aktsiisikaupade impordi vahel. <p>Lõputöö algab sissejuhatusega ning koosneb kahest osast, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimeses peatükis tuuakse välja tolli ja aktsiisikaupade olemust. Esimeses alapeatükis käsitletakse tolli olemust ning selle funktsioone. Teises alapeatükis selgitatakse aktsiisikaupade olemust ja antakse ülevaade Eesti ja Venemaa aktsiisimääradest.</p>	
Võtmesõnad: toll, tollikontroll, riigipiir, teenistuskoad, aktsiis, piiriületamine, salakaubavedu	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>customs, customs control, border, sniffing dogs, excise, border crossing, smuggling</i>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Oksana Popova</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõusoma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
<p>Vastab lõputöö nõuetele</p> <p>Juhendaja: Helle Koitla Allkiri:</p>	
<p>Kaitsmisele lubatud</p> <p>Kolledži direktor: Kerly Randlane Allkiri:</p>	

SISUKORD

TERMINITE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1. TOLLI JA AKTSIISIKAUPADE OLEMUS	8
1.1. Tolli olemus ja funktsioonid	8
1.2. Aktsiisikaupade olemus ja nende määrad	13
2. ILLEGAALSETE AKTSIISIKAUPADE IMPORT NARVA MAANTEE PIIRIPUNKTIS	23
2.1 Piiriületamise statistika analüüs Narva maantee piiripunktis aastatel 2013-2018	23
2.2 Illegaalsete aktsiisikaupade piiriülene liikumine Narva maantee piiripunktis aastatel 2013-2018	28
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY	37
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	39
Lisa 1. Küsitlus	43
Lisa 2. Küsitlus Narva maantee piiripunkti juhtivinspektoriga	44
Lisa 3. Küsitlus Narva maantee piiripunkti peainspektoriga 1	45
Lisa 4. Küsitlus Narva maantee piiripunkti peainspektoriga 2	46
Lisa 5. Küsitlus Narva maantee piiripunkti peainspektoriga 3	47
Lisa 6. Küsitlus Narva maantee piiripunkti vaneminspektoriga 1	48
Lisa 7. Küsitlus Narva maantee piiripunkti vaneminspektoriga 2	49

TERMINITE JA LÜHENDITE LOETELU

MTA – Maksu- ja Tolliamet.

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet.

EV – Eesti Vabariik.

KMS – Käibemaksuseadus.

CELBET – (Customs Eastern and South-Eastern Land Border Expert Team) Tolli ida- ja kagupiirkonna ekspertide meeskond.

EL – Euroopa Liit.

ATKEAS – Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus.

PakAS – Pakendiaktsiisi seadus.

K-9 – (Canine) Teenistuskoer.

EFTA – Euroopa Vabakaubanduspiirkond.

SISSEJUHATUS

Narva ja Jaanilinn on erilised linnad, kuna asuvad kahe riigi piiril, kus esineb tihedam piiriületuste arv. Isikute piiriületamine toob kaasa mõned probleemid Eesti riigi jaoks nagu salakaupade ja illegaalsete kaupade toomine Venemaalt. MTA andmetel enamlevinud salakaubad on aktsiisikaubad: sigaretid, alkohol ja kütus. Isikute piiriülene liikumine suureneb aastast aastasse ja kahe aasta jooksul see suurenes 2% võrra. (Josing, 2017b) Aktsiisikaupade illegaalne turg on Eesti majandusele probleemiks, kuna salakaubandus on seotud kuritegevusega. MTA andmetel jääb salakaubanduse tõttu riik igal aastal ilma miljonitesse eurodesse ulatuvast maksutulust. (Salm, 2015, lk. 4)

Eesti piiripunkt, kus esineb tihedam piiriületuste arv on Idapiiril olev Narva maantee piiripunkt, mille üle liiguvad ööpäevaringselt nii jalakäijad kui ka bussid ning sõidu- ja veoautod. Seetõttu on vajalik analüüsida kui palju aktsiisikaupu tuuakse Eesti Narva maantee piiripunkti kaudu aastatel 2013-2018.

Lõputöö teema on aktuaalne, kuna aastast 2013 kuni aasta 2017 tõsteti aktsiisimäärasid alkoholile, sigarettidele ja kütusele. Aktsiisimäärade tõus mõjutab aktsiisikaupade hinda, mis omakorda mõjutab salakaubandust. Aktsiisikaupade aktsiisi tõsteti Eestis aastal 2017 suuremas määras, mis omakord suurendas piirikaubandust ja isikute piiriületamist. Samuti alates 2017. aasta algusest on uus MTA arengukava. Ja üheks MTA eesmärgiks on kaasata kogukondi salakauba leviku tõkestamisele (Maksu- ja Tolliamet, 2017, lk. 11).

Teema on uudne, sest aktsiisikaupade illegaalse impordi muutusi Narva piiripunkti näitel ei ole uuritud Sisekaitseakadeemias üliõpilastööde raames. Sarnasel teemal on kirjutatud Janek Vares „Maksu- ja Tolliameti aktsiisipoliitika mõju Eesti majandusele aastatel 2011-2012“ aastal 2013, Aveli Tättar „Alkoholsete jookide piirikaubandus Valga/Valka näitel“ aastal 2018. Lõputöö lisaväärtus seisneb selles, et autor viib läbi küsitlust juhtivate tolliametnike seas ning analüüsib aastatel 2013–2018 aktsiisikaupade impordi.

Lõputöö probleemiks on kuidas aktsiisimäärade tõusud mõjutasid aktsiisikaupade illegaalset impordi Narva maantee piiripunktis. Konjunkturiinstituudi direktori Marje Josingi (2017a) sõnul vaatamata sellele, et aktsiisimäärasid tõstetakse, on aktsiisilaekumine absoluutnumbrites jäänud madalamaks kui varasematel aastatel, võrreldes 2016. aastaga laekus 2017. aasta eelarvesse 16 % vähem maksutulud.

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada illegaalsete aktsiisikaupade impordi muutused Narva maantee piiripunktis aastatel 2013 – 2018.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida tolli olemust ja funktsioone.
2. Analüüsida aktsiisikaupade olemust ja anda ülevaade Eesti ja Venemaa aktsiisimääradest.
3. Analüüsida piiriületamise statistikat Narva maantee piiripunktis aastatel 2013-2018.
4. Hinnata teooriast ja praktikast tulenevaid seoseid aktsiisitõusude ja Narva maantee piiripunkti illegaalsete aktsiisikaupade impordi vahel.

Uurimiseks kasutatakse nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset meetodikat. Lõputöö raames kogutakse ja analüüsitakse statistilisi andmeid ning teostatakse dokumentide analüüsi. Viiakse läbi küsitlust eriala spetsialistidega.

Kasutatakse kombineeritud uurimismeetodit ehk küsitlust. Kuna teema on seotud illegaalsete aktsiisikaupadega, seega töö tähelepanu on suures osas suunatud numbritele ning kasutatakse ka statistilist analüüsi. Peale seda tehakse küsitlust juhtivate tolliametnikega selleks, et teada saada kuidas muutus illegaalsete aktsiisikaupade import aastatel 2013 – 2018. Andmete kogumiseks analüüsitakse Venemaa Maksu- ja Tolliameti ning Eesti Maksu- ja Tolliameti andmeid. Aktsiisikaupade ostjate profiili leidmiseks viiakse läbi küsitlust tolliametnikega. Analüüsi põhjal saab saada aktsiisikaupade ostja profiili.

Töö empiiriline osa sisaldab uurimuse läbiviimist, meetodikat ja valimi kirjeldamist. Teises alapeatükis keskendutakse uurimusega saadud vastuste analüüsimisele ja kokkuvõtete ning järelduste tegemisele.

Lõputöö algab sissejuhatusega ning koosneb kahest osast, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimeses peatükis tuuakse välja tolli ja aktsiisikaupade olemust. Esimeses alapeatükis käsitletakse tolli olemust ning selle funktsioone. Kirjeldatakse tolli ülesanded, milliseid abivahendeid kasutatakse ja milliste asutustega toimub koostöö. Teises alapeatükis selgitatakse aktsiisikaupade olemust ja antakse ülevaade Eesti ja Venemaa aktsiisimääradest.

Lõputöö teises peatükis uuritakse põhjalikumalt andmeid aktsiisikaupade kohta ja hinnatakse seoseid. Esimeses alapeatükis analüüsitakse isikute piiriületamist Narva maantee piiripunkti kaudu aastatel 2013-2018. Teises alapeatükis hinnatakse teooriast ja praktikast tulenevaid seoseid aktsiisitõusude ja Narva maantee piiripunkti illegaalsete aktsiisikaupade impordi vahel. Lõputöös kasutatakse erinevaid teadusmaterjale ning Eesti Vabariigi õigusakte, mis on hetkel kehtivad, ja samuti Venemaa seadusi. Andmed on saadud Narva piiripunkti juhtivinspektori käest.

1. TOLLI JA AKTSIISIKAUPADE OLEMUS

1.1. Tolli olemus ja funktsioonid

Raamatus „*Tollilugu. Tolliameti areng 1991 – 2001*“ on Õun (2001, lk. 3) kirjutanud, et esimesed tolliohvitserid ilmusid Eestimaa pinnale aastal 1636, kui Rootsi Kuningriigi kantsler asutas riigi sadamates maksude kogumise eesmärgil Kuningliku tolli. Praegune Eesti toll on eakaaslane EV-ga. Sügisel 1918. aastal alustas oma tegevust esimene EV tolliasutus – Tallinna Tollivalitsus.

Euroopa parlamendi ja nõukogu määruse nr 952/2013 (2013) alusel toll on liikmesriikide tolliasutused, kes vastutavad tollialaste õigusaktide kohaldamise eest. Toll vastutab eelkõige liidu rahvusvahelise kaubanduse järelevalve eest ning aitab seeläbi kaasa õiglase ja avatud kaubanduse arendamisele ja tarneahela turvalisuse tagamisele. Tolli eesmärk on eelkõige kaitsta liidu ja selle liikmesriikide finantshuve ning kaitsta liitu ebaausa ja ebaseadusliku kaubanduse eest.

Eesti Vabariigis teostab, vastutab ning reguleerib tollikontrolli MTA tolliosakond. Tolliosakonna põhilised ülesanded on õigusaktide rakendamine, seadusliku kaubanduse hõlbustamine ning salakaubanduse tõkestamine. Kõige rohkem tähelepanu pööratakse sellistele piiripunktidele, mis asuvad EV riigipiiril, kuna seal on põhjalikum tollikontroll. EL-i tolliseadustiku artikli 46 järgi tollikontroll võib eelkõige seisneda kauba läbivaatamises, proovide ja näidiste võtmises, deklaratsioonis või teatistes esitatud teabe õigsuse ja täielikkuse kontrollimises. Tollikontrolli eesmärgi tagamiseks viiakse läbi riskianalüüs, mille käigus määratakse ja hinnatakse riske ning arendatakse erinevate kriteeriumite põhjal vajalikud vastumeetmed. Narva maantee piiripunkti juhtivinspektorite sõnadel riskianalüüs toimub läbi erinevate andmebaaside ja varasemate kogemuste põhjal. Samuti kontrollitakse isikute tausta (kas isik on varasemalt rikkunud või ei) ja piiriületuste sagedust. Profileerimise käigus saab jälgida kuidas isik käitub end intervjuerimise ajal (näiteks üritab vältida silmsidet tolliametnikuga).

Selleks, et lihtsustada tollikontrolli toimib Eestis kahe koridori süsteem. Rohelise koridori peab valima reisija, kellel on kaup, mis ei kuulu deklareerimisele ja ei ületa lubatud piirnorme. Juhul kui reisija pagasis on kaup, mida kuulub deklareerimisele, ületab lubatud piirnorme või vajab eriluba, siis valitakse punase koridor. (Maksu- ja Tolliamet, 2018b)

Üks tolli peamisi ülesandeid on võidelda pettustega, mis jätab liikmesriikide valitsused ilma vajaliku maksutuluta. Samuti toll võitleb võltsitud päritolusertifikaatidega, milles väidetakse, et kaubad pärinevad riigist, mille suhtes kohaldatakse madalamaid imporditariife. Peale seda tolli ülesanne on kontrollida ka aktsiisikaupade maksupettuseid. (Euroopa Liit, 2018)

Artiklis „*Development of Customs Fiscal Function in Latvia.*“ Rudzītis ja Čevers (2015, lk. 23) arutasid tolli ülesannetest ja tuli järeldusele, et tolli ülesandeks on otsida uusi meetmeid, et lihtsustada ja muuta mugavamaks ja kiiremaks kauba liikumist üle piiri ja takistada kuritegevused, mis on seotud rahvusvahelise kaubandusega.

Tollikontrolli lihtsustamiseks kasutatakse selliseid abivahendeid nagu röntgen ja teenistuskoad. Artiklis „*From sniffer dogs to emerging sniffer devices for airport security: an opportunity to rethink privacy implications?*“ on Matteo Bonfanti (2014, lk. 791) kirjutanud, et politsei-, tolli- ja julgeolekuasutused on lõhnade ja lõhna tuvastamise tehnikate vastu väga huvitatud. Enam kui sajandit kasutasid nad keelatud ainete avastamisel lõhnu. Traditsioonilist vahendit või “tehnoloogiat”, mida nad on kasutanud nn „lõhnajärelevalve” teostamiseks - lõhnade jälgimiseks või “maitsekontrolliks”, on koolitatud teenistuskoad.

Teenistuskoad on esimene korrakaitseorganite poolt piiri valvamisel kasutatav "töövahend". Teenistuskoad võivad leida isikute ja erinevate ainete lõhnu näiteks sigaretid ja narkootikumid. Koerad on tuntud oma uskumatu võime tõttu avastada lõhnu „keerulisest” kohast ja neid ära tunda.

Teenistuskoad, mida nimetatakse ka K-9-ks, on tuntud oma uskumatu võime kohta avastada lõhnu. Paljudes riikides on nende kasutamine ette nähtud ja reguleeritud. Näiteks ELis seaduslikult töötavad koerad, mis kontrollivad reisijaid, salongi ja pagasi erinevates piiripunktides. Neid võib kasutada riigipiiride patrullimise ajal. Teenistuskoad mängivad olulist rolli kohtueksperdiisi uurimisel paljudes riikides. (Bonfanti, 2014, lk. 792)

Peale teenistuskoadte kasutatakse röntgeni, mis on tõhusam kontrollivahend. Nüüd MTA ametnikedel on võimalus läbi röntgeni teha ülevaade autost, et kas on seal midagi keelatud või ei.

Marko Cedilnik (2012, lk. 14-15) arvab, et tolli rolli väljendub rahvusvahelise tarneahela toimimise tagamisel ning sotsiaalse ja majandusliku arengu edendamisel, mis põhineb mitmesuguste sissemaksete, maksude ja tasude kogumisel. Tolliametnikud hoiavad käigus kaubandusvooge ning täidavad ka erinevaid ülesandeid eurooplaste kaitsmiseks. Toll tegeleb ka keeldude ja piirangute aluste kaupadega, mis võivad ohustada keskkonda ja isikuid. Majandusliku arengu puhul kogub toll imporditavast kaubast aktsiisi ning tolli- ja käibemaksu.

Tollimaks on Euroopa Liidu õigusaktidega kehtestatud riiklik maks, mille isik või äriühing peab maksma, kui ta kaupa impordib kolmandatest riikidest Euroopa Liitu (imporditollimaks) või ekspordib Euroopa Liidust kolmandatesse riikidesse (eksporditollimaks). (Maksu- ja Tolliamet, 2016)

Peale imporditollimaksu tasutatakse ka käibemaksu. Käibemaks on lisandunud väärtuse maks ja selle tasub lõpptarbija. Käibemaksuga maksustatakse ettevõtluse käigus müüdavaid kaupu ja teenuseid, kolmandatest riikidest imporditud ja Euroopa Liidu riikidest soetatud kaupu. Lähtudes KMS-st (2018) § 15 Eestis kehtestatud käibemaksumäär on 20%. Mõnedel juhtudel 9%, kui tegemist on näiteks raamatutega, ja teistel juhtudel 0%.

Euroopa Liidu riigid kuuluvad tolliliitu mis tähendab, et selle liikmed võtavad ühesugust tollimaksu kolmanda riikide kaupadest. Eelkõige tähendab see, et kui kaup on kord tolli läbinud, võib see tolliliitu kuuluvate riikide vahel vabalt liikuda. Tolliliidu liikmete vahel on kaupade kontroll üldse kaotatud.

Artikkelis „*International taxatin and the role of Customs Union between Turkey and EU*“ Hasan Alpogu (2015, lk. 134) kirjutab, et tolliliidul on kaks peamist eripära: kauba toomine ja kaubavahetuse ümbersuunamine. Müügi stimuleerimine tuleneb asjaolust, et tooted, mis on toodud teistest tolliliidu riikidest on odavam. Kaubanduse loomine ja kaubanduse ümbersuunamise mõju on fundamentaalsed nähtused, mida majandusteadlased püüavad teha arusaadavamaks ja läbipaistvamaks erinevate mudelite ja teooriate kaudu.

Toll täidab riigis erinevaid funktsioone: fiskaalne funktsioon, siseturu kaitse, võitlemine salakauba vastu. Toll ei kontrolli mitte ainult kaupade normidele vastavust, vaid püüab avastada ka võltsitud kaupu, narkootikumide lähteaineid (st kemikaale, millest saab

valmistada narkootikume) ning ebaseaduslikku kauplemist haruldaste ja ohustatud liikidega. (Euroopa Komisjon, 2014)

Nii nagu teised asutused toimub töö teiste organisatsioonidega. Statistika kogumisel toimub koostöö Statistikaametiga, mille käigus saab tead missugused muutused võib teha. Näiteks kogutud andmed illegaalsete aktsiisikaupade impordi kohta aitavad poliitikutele mõista ning saadud andmete põhjal otsustada, missugused piirangud võib kehtestada aktsiisikaupadele või kuidas takistada kaupade illegaalset importi.

Aastast 2017 toimub Narva piiripunktis MTA ja PPA ametnike koostöö, mille käigus MTA ametnikud kontrollivad veoautojuhtide passe aga PPA ametnikud aitavad avastada keelduded või piirangutega kaupu sõiduautode ja isikute läbivaatuse käigus.

Antud programm tuli Eestisse Soomest ja selle nimi on CELBET. CELBET on 11 ELi liikmesriigi algatus: Soome, Eesti, Läti, Leedu, Poola, Ungari, Slovakkia, Horvaatia, Rumeenia, Bulgaaria ja Kreeka. CELBETi peamine eesmärk on operatiivkoostöö tugevdamine ja parandamine, kasutades uut töömeetodit, mis põhineb tegelikul operatiivkoordineerimisel, põhjalikumal teabevahetusel ja inimressursside koondamisel ning aidates seega kaasa ühise tollialaste õigusaktide rakendamist ja poliitikat. CELBET aitab parandada välispiiri kontrolli ja takistab ohtlike kaupade sisenemist, mis võiksid kahjustada isikuid või meie keskkonda. (CELBET, 2019)

Ekspertide rühm töötab kuues valdkonnas (CELBET, 2019):

1. Riskijuhtimine,
2. Operatiivjuhtimine,
3. Varustus ja hanked,
4. Koolitused,
5. Hindamise / tulemuslikkuse mõõtmine,
6. Koostöö piirivalveameti ja naaberriikidega.

Üks tolli paljudest ülesannetest ongi keskkonnakaitse. Selle tagamiseks kontrollitakse kauplemist haruldaste loomaliikidega või ohustatud metsade eksootilise puiduga. Toll hoiab silma peal ka tundlike kaupade, näiteks kultuuriväärtuste ekspordil. Samuti takistab ta jäätmete ebaseaduslikku ekspordi. (Euroopa Komisjon, 2014)

Toll teostab ka tollikontrolli narkootiliste lähteainete üle. Need on keemilised ained, mida kasutatakse seaduslikult näiteks ravimite, parfüümide, kosmeetikatoodete, väetiste ja õlide tootmiseks. Ühe sõnaga need kaubad ja tooted, mis võivad olla ohtlikud, kuna need kurjategijad toimetavad ilmselt kõrvale, kui valmistavad narkootikume nagu heroiin, kokaiin, ecstasy või amfetamiin. (Euroopa Komisjon, 2014)

Kokkuvõtvalt toll on tolliasutused, mis vastutavad tollialaste õigusaktide kohaldamise eest, mille eesmärk on kaitsta liidu ja selle liikmesriikide finantshuve ning kaitsta liitu ebaausa ja ebaseadusliku kaubanduse eest. Tollikontrolli eest vastutab MTA tolliosakond, mis omakord rakendab õigusakte, hõlbustab seaduslikku kaubandust ja tõkestab salakaubandust. Tollikontrolli eesmärgi tagamiseks viiakse läbi riskianalüüs, mille käigus määratakse ja hinnatakse riske ning arendatakse erinevate kriteeriumite põhjal vajalikud vastumeetmed. Tollikontrolli lihtsustamise korral on tehtud kahe koridori süsteem: roheline ja punane. Oma töös toll kasutab erinevad abivahendid, mida teevad tollikontrolli lihtsamaks ja kiiremaks. Üheks neist on teenistuskooerte abi. Teenistuskooer on esimene korrakaitseorganite poolt piiri valvamisel kasutatav "töövahend", mis võib leida isikuid ja erinevate ainete lõhnu näiteks sigaretid ja narkootikumid. Teenistuskooerad, mida nimetatakse ka K-9-ks, on tuntud oma uskumatu võime kohta avastada lõhnu. Peale teenistuskooerte kasutatakse röntgeni, mis on tõhusam kontrollivahend. Nüüd MTA ametnikedel on võimalus läbi röntgeni teha ülevaade autost, et kas on seal midagi keelatud või ei. Toll tegeleb ka keeldude ja piirangute aluste kaupadega, mis võivad ohustada keskkonda ja isikuid. Majandusliku arengu puhul kogub toll imporditavast kaubast aktsiisi ning tolli- ja käibemaksu. Nii nagu teised asutused toimub töö teiste organisatsioonidega. Aastast 2017 toimub Narva piiripunktis MTA ja PPA ametnike koostöö. Antud programm tuli Eestisse Soomest ja selle nimi on CELBET. CELBET-i peamine eesmärk on operatiivkoostöö tugevdamine ja parandamine.

1.2. Aktsiisikaupade olemus ja nende määrad

Viimaste aastate jooksul toimus aktsiiside määrade tõus, mis oma korda tõi kaasa hindade suurenemist. Nii kui ka teised maksud on aktsiis suhteliselt suureks osaks riigi maksutuludest. Aktsiisid on tarbimismaksud, mida rakendatakse kaupadele, mille tarbimist taheks või soovitakse vähendada. Aktsiisimaksude kogumine takistab näiteks piirikaubanduse arengu, mis on levinud Euroopa Liidus.

Lähtudes ATKEAS-st ja PakAS-st maksustatakse Eestis aktsiisiga alkoholi, kütuseid, tubakat, elektrit ja pakendeid.

Suure üldistusena võib aktsiise käsitleda kui täiendavat käibemaksu (Lauri, 2015). Artiklis „*Aktiiside olemusest, ajaloost ja põhimõtetest*“ on Lehis (2007, lk. 40) kirjutanud, et kõik kaubad, mis on maksustatud aktsiisiga, oma kord maksustatakse käibemaksuga, kusjuures aktsiis suurendab käibemaksuga maksustatavat väärtust. Kuna aktsiiside reguleerimine toimub eeskirjade kohaselt, siis nad ei saa olla käibemaksu lisaprotsendina. Samuti aktsiis on tarbija jaoks varjatu, kuna ei ole nähtav arvetel toote hinnas sisalduvat aktsiisi.

„Aktsiis on ühetasandiline maks. See tähendab, et aktsiisikohustus tekib vaid üks kord kas kauba tootmisel või Eestisse toomisel (täpsemalt küll aktsiisilaost väljastamisel) ja hilisematel müügietaappidel mingit täiendavat maksustamist enam ei toimu. Kuna aktsiisimäärad ei sõltu maksuobjekti väärtusest, vaid on fikseeritud kauba ühiku kohta (erand on tubakaaktsiis, milles osa maksust on seotud toote maksimaalse lubatud jaehinnaga), siis puudub ka vajadus hilisemaid müügietaappe maksustada“ (Lehis, 2007, lk 40).

Aktiisimaksu eesmärkideks on mitte ainult tulude kogumine, vaid ka isikute tarbimise mõjutamine (Randoshkina, 2017, lk. 9). Aktsiisikaupade tarbimisega kaasnevad ohud nii keskkonnale kui ka isikute tervisele. Aastal 2014 tahtsid Boston Ülikooli tervishoiuteaduste osakonna dotsent Ziming Xuan, *et al.*, (2014, lk. 441) leida seost, kuidas tõstetud alkoholiaktsiisi määr suureneb või väheneb joomist. Uuringu käigus selgus, et tõstetud alkoholi aktsiisimäär võib nii suurendada kui ka vähendada alkoholi tarbimist, aga suure muutusi ei toimu. Valitsuse mõttes suurendab alkoholi maks hinna alkoholsete jookidele ja tarbimine väheneb. Tavaolukorras ei toimu see nii, kuna isikud

võivad leida teist alternatiivi ja osta alkoholi teistest riikidest, kus see on odavam (nt Venemaa).

Artiklis „*Maksustamine ning aktsiisid Eestis*“ Sadilov ja Õun (2013, lk. 56) on samuti arutanud aktsiisimaksu ja selle kehtestamise kohta. Nende sõnul aktsiisimaksu rakendamise eesmärk on vähendada näiteks alkoholi ja tubakatoodete tarbimist. Nende toodete pruukimine on nii Eesti kui ka teiste Euroopa liikmesriikide probleemiks.

Mõlemas artiklis arutasid autorid, kuidas mõjub aktsiisimaks aktsiisitoodete tarbimisele ja siit saab järeldada, et kuna aktsiisimaksud mõjutavad tarbimist, siis valitsus võib suurendada aktsiisimäära, mis oma korda toob kaasa aktsiisikaupade tarbimise vähenemist. Samuti mõlema artikli autorid tulid järeldustele, et mida kõrgem on aktsiisikauba hind, seda vähem hakatakse seda tarbima. Selline järeldus ei ole õige, kuna isikutel, kes elavad piiride ääres (nt Venemaa ja Läti), on võimalus osta tooteid teistest riikidest, mis omakorda suurendab piirikaubandust. Aga aktsiisikaupade tarbimine jääb samaks või kasvab.

Seaduste muudatusega kasvas aktsiisimaksu määr kütusele, tubakale ja alkoholile. Tehtud muudatused suurendasid salakaupa importi. Kõige suurem salakaupade sissevedu Eestisse on Venemaa.

Artiklis „*Impact of introducing unhealthy products excise duty on cross border trade and gain of low-income persons*„ Juruss ja Seile (2016, lk. 273) on arutanud, et aktsiisi suurendamise tõttu kaotab riik maksutulude suured summad.

Samuti arvab Jaanus Voogelber. Tema sõnadel „Iga aasta riik kaotab aktsiisidest suured summad. 2018. aastal MTA tegi kassapõhist arvestust, kus oli nähtav, et 2017. aastal piirikaubandusest tingitud aktsiisi kaotus kasvas 30 miljoni euroni. Kassapõhises arvestuses laekus 2017. aastal alkoholiaktsiisi 87,5 protsenti ehk 33 miljonit eurot eelarves oodatust vähem. 2016. aastaga võrreldes laekus alkoholiaktsiisi 22 mln eurot ehk ligi üheksa protsenti vähem. Kütuseaktsiisi laekus kassapõhises arvestuses 95,7 protsenti eelarves oodatust ehk 23 miljonit eurot planeeritust vähem. Summaarselt võrreldes 2016. aastaga laekus kütuseaktsiisi siiski 5,6 protsenti ehk 27,5 miljonit eurot rohkem. Tubakaaktsiisi kogus MTA 201,6 miljonit eurot, mida on 2,5 protsenti ehk 5,4 miljonit eurot eelarvesse planeeritust vähem. Kõikide maksude summaarne laekumine suurenes 2017. aastal 2016. aastaga võrreldes 412 miljonit eurot, ületades eelarveootusi 30 miljoni

euroga. Võib järeldada, et suurendatud aktsiisimäärad mõjutasid isikute piiriületamisele“ (Voogelberg, 2018).

Eesti suuremaks piiriks on idapiir (Eesti -Vene piir), mille üle liiguvad ööpäeviti nii jalakäijad kui ka sõidu- ja veoautod ning bussid. Eesti idapiir ei ole piir ainult Eesti ja Venemaa vahel, seal kulgeb Euroopa Liidu piir. Seega on oluline, et piiriületajad teaksid mis kaubad ja mis ulatuses võib tuua kolmandast riigist. (Randoshkina, 2017, lk. 4)

Reisijad toovad Venemaalt enamasti aktsiisikaupu ja tarbekaupu.

Reisijale, kes on vähemalt 18-aastane, on lubatud saabumisel tuua pagasis aktsiisitooted, mis on mõeldud isiklikuks tarbimiseks. Lähtudes ATKEAS-st § 57 lg 1 reisijal on lubatud kalendrikuu jooksul esmakordselt tuua aktsiisivabalt kuni (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2019):

- 40 sigaretti (lennureisijal kuni 200 sigaretti) või
- 100 sigarillot või
- 50 sigarit või
- 50 grammi suitsetamistubakat (lennureisijal kuni 250 grammi suitsetamistubakat) (sh vesipiibu tubakas).

Alates 2017. aasta algusest maksustatakse aktsiisiga ka alternatiivseid tubakatooteid, sealhulgas e-vedelikke. Reisija peab arvestama alternatiivsete tubakatoodete toomisel teisest riigist, et näiteks e-vedelikku võib maksuvabalt tuua teisest liikmesriigist kuni 50 milliliitrit, tubaka tahket aseainet kuni 360 grammi ja muud alternatiivset tubakatoodet kuni 50 grammi. Euroopa Liidu välisest riigist saabudes võib e-vedelikku kaasas olla kuni 20 milliliitrit, tubaka tahket aseainet kuni 120 grammi ja muud alternatiivset tubakatoodet kuni 20 grammi. (Laurits, 2018)

Lähtudes ATKEAS-st § 47 lg 1 reisijal on lubatud kalendrikuu jooksul esmakordselt tuua aktsiisivabalt (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2019):

- veini kuni 4 liitrit (v.a vahuveini, likööri),
- õlut kuni 16 liitrit,
- lisaks 2 liitrit alkoholiseid jooke alkoholisisaldusega kuni 22% (sh vahuveini, likööri) või

- 1 liiter kanget alkohoolset jooki (alkoholisisaldusega üle 22%).

Lähtudes ATKEAS-st § 69 lg 1 reisijal, kes tuleb kolmandast riigist mootorsõidukiga (sh veemootorsõidukiga), on Eestisse võimalik maksuvabalt tuua standardses kütusepaagis olev mootorikütus (v.a vedelgaas, mida võib aktsiisivabalt tuua ka järgnevatel Eestisse saabumistel) ja kuni 10 liitrit mootorikütust kütusekanistris, mis on mõlemal juhul ette nähtud tarbimiseks samas mootorsõidukis. (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2019)

Kuna kõige aktiivsem piiripunkt on Narva maantee piiripunkt, sellepärast otsustatakse uurida kuidas muutus isikute piiriületamine aasate jooksul. Arvatakse, et pärast aktsiisi määrade tõstmist isikud hakkasid rohkem tooma aktsiisikaupu: alkohol, tubakas ja kütus. Selle tõttu planeeritakse uurida kas suurenes või vähenes aktsiisikaupade toomine Venemaalt Narva maantee piiripunkti kaudu.

Riia Tehnikaülikooli professor Māris Jurušs, *et al.*, (2018, lk.419) oma artiklis kirjutab, et ELi idapiiridel laieneb ebaseaduslik turg, sest aktsiisimäärad suurenevad, mis oma kord toob kaasa hinnatõus. Selleks, et säästa oma raha otsivad tarbijad võimalused, kus saab soovitud aktsiisikaupu saada ja selle tõttu tarbijad ostavad sigarette ebaseaduslikul turul.

Selleks, et teada saada miks suurendab isikute piiriületamine ja illegaalselt aktsiisikaupade toomine oli otsustatud võrrelda Eesti Vabariigi ja Venemaa aktsiisimäärad. Analüüsimise eesmärgiks on näidata Eesti ja Venemaa aktsiisimäärad ja nende erinevus.

Alljärgnevalt on ära toodud tabelid, kus on võrreldud aktsiisimäärasid Eestis ja Venemaal aastatel 2017-2019. Oli võrreldud ainult aktsiisikaubad: alkohol, tubakas ja kütus. Oli võetud ainult need kaubad, kuna viimaste aastate jooksul nende aktsiisimäärad olid muutunud suures määras.

Tabel 1. Eesti alkoholi aktsiisimäärad aastatel 2017-2018 (eurodes) (Maksu- ja Tolliamet, 2018a; autori koostatud)

Toode	Aktiisimäär alates 01.02.2017	Aktiisimäär alates 01.02.2018	Ühik
Õlu	9, 13 eurot	16, 92 eurot	Etanoolisisaldus ühe mahuprotsendi kohta hektoliitris
Kääritatud jook või vein, mille etanoolisisaldus on ≤ 6 vol	53, 41 eurot	84, 41 eurot	Hektoliiter
Kääritatud jook või vein, mille etanoolisisaldus on >6 vol	123, 18 eurot	147, 82 eurot	Hektoliiter
Vahetooded	263, 03 eurot	289, 33 eurot	Hektoliiter
Muu alkohol	23, 89 eurot	25, 08 eurot	Etanoolisisaldus ühe mahuprotsendi kohta hektoliitris

Tabelis 1 on välja toodud Eesti alkoholi aktsiisimäärad aastatel 2017-2018. Alkoholi aktsiisimäärad muutusid suures osas, võrreldes tubaka ja kütuse aktsiisimääradega.

Kõige suurem muutus õlle aktsiisimäär. Aastal 2018 suurenes õlle aktsiisimäär 85, 3% võrreldes aastaga 2017. See tähendab, et uuringute käigus selgus, et isikud tarbivad rohkem õlut, ja valitsus omakorda suurendas aktsiisimäära sellele tootele.

Kõige väiksem muutus oli seotud muu alkoholiga. See muutus 5% võrreldes aastaga 2017. Kääritatud jookide aktsiisimäärad muutusid keskmiselt 25 eurot.

Tuginedes analüüsitud artiklitele võib järeldada, et selline suur muutus on kõige pelat tingitud sellega, et aktsiisi kaupade tarbimine suurendab ja sellepärast riik suurendab aktsiisimäärad, et vähendada alkoholi tarbimist.

Oma uuringus Ce Shang, *et al.*, (2018, lk. 11) samuti kirjutavad, et aastast aastasse on riigiasutused huvitatud suurendada aktsiisimaksu selleks, et vähendada inimeste tarbimist. Ja nad tulid järeldusele, et tõstetud hinnad aktsiisikaupadele mõjutavad isikute tarbimist.

Tabel 2. Venemaa alkoholi aktsiisimäärad aastatel 2017-2018 (eurodes) (Федеральная налоговая служба, 2019; autori koostatud)

Toode	Aktsiisimäär alates 01.02.2017	Aktsiisimäär alates 01.02.2018	Ühik
Õlu	0,27 eurot	0,27 eurot	Etanoolisisaldus ühe mahuprotsendi kohta liitris
Kääritatud jook või vein, mille etanoolisisaldus on ≤ 6 vol	5, 43 eurot	5, 43 eurot	Liiter
Kääritatud jook või vein, mille etanoolisisaldus on >6 vol	6, 79 eurot	6, 79 eurot	Liiter

Tabelitest 1 ja 2 on näha, et võrreldes Venemaaga on aktsiisimäär Eestis olnud õllel 2018. aastal 16,92 eurot etanoolisisalduse ühe mahuprotsendi kohta hektoliitris. Venemaal oli samal ajal õlle määr 0,27 eurot etanoolisisalduse ühe mahuprotsendi kohta liitris ja vahe on 16,65 eurot.

Selline situatsioon on kääritut jookidega. Eestis aastal 2018 kääritatud joogi või veini, mille etanoolisisaldus on rohkem kui 6 kraadi aktsiisimäär oli 147, 82 eurot. See on 142, 39 eurot rohkem kui Venemaal aastal 2018 (5, 43 eurot).

Analüüsidest Eesti Konjunktuurinstituudi direktori Marje Josingu (2017a) analüüsi „Alkoholi tarbimise analüüs“ selgus, et alkoholi tarbimise trend on positiivne kuna inimesed hakkasid vähem tarbima alkoholi. Marje Josingi sõnul alkoholi tarbimine väheneb 4 aastat järjest. Samuti üheks põhjuseks, miks inimesed vähem tarbivad on alkoholi hinnatõusud, mille tõttu toimus uus probleem – suured piiriülesed ostud.

Tabel 3. Eesti tubakatoodete aktsiisimäärad aastatel 2017-2018 (eurodes) (Maksu- ja Tolliamet, 2018a; autori koostatud)

Toode	Aktiisimäär alates 01.01.2017	Aktiisimäär alates 01.01.2018
Sigaretid	63,50 eurot/1000 tükki + 30% maksimaalne jaehind	69,50 eurot/1000 tükki + 30% maksimaalne jaehind
	104,98 eurot/1000 tükki	113,38 eurot/1000 tükki
Sigarillod	211 eurot/1000 tükki	151 eurot/1000 tükki + 10% maksimaalne jaehind
		211 eurot/1000 tükki
Sigarid	211 eurot/1000 tükki	151 eurot/1000 tükki + 10% maksimaalne jaehind
		211 eurot/1000 tükki
Suitsetamis- tubakas	71,15 eurot/kilogramm	76,84 eurot/kilogramm

Mis puutub tubakatoodetesse (vt Tabel 3), siis siin aktsiisimäärade tõus ei olnud nii nähtav. 2018. aasta algusest suurenes tubakatoodete aktsiisimäär. Näiteks sigarettide aktsiisimäär suurenes 63,50 eurost 69,50 euroni. See on 9 % suurem kui oli aastal 2017.

Sigarillode ja sigarite aktsiisimäärad aastal 2018 ei muutunud võrreldes aastaga 2017 (211 eurot/1000 tükki). Aga suitsetamistubaka aktsiisimäär võrreldes 2017 aastaga aastal 2018 suurenes 71,15 eurost 76,84 euroni. See on 7 % suurem kui aastal 2017.

Analüüsist on näha, et kõige rohkem muutus sigarettide aktsiisimäär (9 % rohkem kui aastal 2017). Aga see ei tähenda, et aktsiisimäär on suurendatud kuna isikud hakkasid rohkem tarbima tubakatooteid. Võrreldes alkoholi aktsiisimääradega tubakatoodete aktsiisimäärad muutusid vähem. See võib tähendada, et isikud, kes elavad Eestis rohkem ei tunne huvi suitsetamist ja valivad tervislikumalt eluviisi.

Tabel 4. Venemaa tubakatoodete aktsiisimäärad aastatel 2017-2018 (eurodes)
(Федеральная налоговая служба, 2019; autori koostatud)

Toode	Aktiisimäär alates 01.02.2017	Aktiisimäär alates 01.02.2018
Sigaretid	18, 43 eurot/1000 tükki + 8,5% maksimaalne jaehind	20, 27 eurot/1000 tükki + 9% maksimaalne jaehind
Sigarillod	28, 65 eurot/1000 tükki	34, 67 eurot/1000 tükki
Sigarid	2, 01 eurot/1 tükk	2, 44 eurot/1 tükk
Suitsetamis- tubakas	28, 55 eurot/kilogramm	34, 67 eurot/kilogramm

Tabelites 3 ja 4 on näha, et võrreldes Venemaaga on aktsiisimäär Eestis sigarettidele aastal 2018 69,50 eurot 1000 tükkide kohta. Venemaal oli samal ajal sigarettide määr 20,27 eurot 1000 tükkide eest ja vahe on 49, 27 eurot. See tähendab, et Eestis sigaretid on 29 % kallimad kui Venemaal.

Samuti sigarillode aktsiisimäärad Eestis on suuremad võrreldes Venemaaga (vahe on 176,33 eurot).

Suitsetamistubaka aktsiisimäärad on umbes samad. Aastal 2018 Eestis suitsetamistubaka aktsiisimäär oli 76, 84 eurot kilogrammi eest. Venemaal samal ajal suitsetamistubaka määr oli 34, 67 eurot kilogrammi eest. See tähendab, et Eesti aktsiisimäär on ainult 50 % suurem võrreldes Venemaaga.

Mis puutub sigarite kohta, siis siin on teine situatsioon. Venemaal sigarite aktsiisimäär on suurem võrreldes Eestiga. Kui Eestis aastal 2018 sigarite aktsiisimäär on 211 eurot 1000 tükkide eest, siis Venemaal see on 2,44 eurot 1 tükki eest järelikult 1000 tükki eest see on 2440 eurot. See on 91 % rohkem kui Eestis.

Artikkelis „*„Cigarette smuggling for greenhorns’: Recent patterns of illegal tobacco trade in the Czech Republic*“ Kupka ja Tvrda (2016, lk. 232) tulid järeldusele, et viimase 15 aasta jooksul on sigarettide salakaubanduses toimunud märkimisväärseid muutusi. Selleks, et tuua rohkem salasigarette kasutaksid veoautod, praegu see on asendatud väikeste võltsitud ja salakaubaveo sigarettide vedudega.

Tabel 5. Eesti kütuse aktsiisimäärad aastatel 2017-2018 (eurodes) (Maksu- ja Tolliamet, 2018a; autori koostatud)

Energiatoode	Aktsiisimäär alates 01.02.2017	Aktsiisimäär alates 01.01.2018	Ühik
Diislikütus	493	493	1000 liitrit
Lennukibensiin	512	563	1000 liitrit
Pliivaba bensiin	512	563	1000 liitrit
Pliibensiin	512	563	1000 liitrit

Juba kolme aasta jooksul diislikütuse aktsiisimäär ei muutunud. Aastast 2017 see on 493 eurot 1000 liitri kohta. Lennukibensiini, pliivaba bensiini ja pliibensiini aktsiisimäär aastal 2018 oli 563 eurot 1000 liitri kohta. See on 51 eurot rohkem kui aastal 2017 (512 eurot 1000 liitri kohta).

Tabel 6. Venemaa kütuse aktsiisimäärad aastatel 2017-2018 (eurodes) (Федеральная налоговая служба, 2019; autori koostatud)

Energiatoode	Aktsiisimäär alates 01.02.2017	Aktsiisimäär alates 01.01.2018	Ühik
Diislikütus	66, 10	107, 18	1000 liitrit
Lennukibensiin	36, 34	36, 34	1000 liitrit
Pliivaba bensiin	96, 44	154, 35	1000 liitrit
Pliibensiin	159, 64	172, 63	1000 liitrit

Võrreldes Eestiga on Venemaa kütuse aktsiisimäärad üsna väiksed (vt tabel 5 ja tabel 6). Kui võrrelda diislikütuse hinda, siis aastast 2018 on Venemaal see 107, 18 eurot 1000 liitri kohta. Eestis on samal ajal diislikütuse määr 493 eurot 1000 liitri kohta ja vahe on 385, 82 eurot. See on 78% rohkem kui Venemaal.

Kõige suurem erinevus aktsiisimäärades on nähtav lennukibensiini aktsiisimääras. Aastal 2018 on see Venemaal üsna väiksem kui Eestis (94 % vähem võrreldes Eesti aktsiisimääraga).

Maksu ja Tolliameti avalike suhete osakonna juht Rainer Laurits (2018) oma intervjuus ütles, et välismaal tankimise tõttu on riik kaotanud umbes 20 miljonit eurot maksutulu. Antud sõnade alusel võib järeldada, et suurendatud aktsiisimäärad mõjutasid isikute piiriületamist, kuna võrreldes teiste naaberriikidega Eestis kütuse hind on kõrgem.

Aktsiisimäärade võrdlemise käigus selgus, et Venemaa aktsiisimäärad on madalamad võrreldes Eesti aktsiisimääradega. Odavam on osta aktsiisikaupu Venemaalt, kuna hind seal on madalam. Aga see ei ole positiivne Eesti riigi jaoks kuna riik kaotab miljonid eurot aktsiisimaksudest. Samuti aktsiisikaupade ostmine Venemaalt või Lätist on mugav ainult sellistele isikutele, kes elab piiride ääres. Näiteks isikud, kes elavad saartel ei lähe Venemaale või Läti, aktsiisikaupu ostmas kuna nad ei saa kasu sellest.

Kokkuvõtvalt on aktsiisid tarbimismaksud, mida rakendatakse kaupadele, mille tarbimist tahetakse või soovitakse vähendada. Samuti aktsiisimaks mõjutab aktsiisitoodete tarbimist ja siit saab järeldada, et kuna aktsiisimaksud mõjutavad tarbimist, siis valitsus võib suurendada aktsiisimäära, mis oma korda toob kaasa aktsiisikaupade tarbimise vähenemist. Samas need isikud, kes elavad piiride ääres (nt Venemaa), saavad osta tooteid teistest riikidest, mis omakorda suurendab piirikaubandust ja vähendab EV riigieelarvet kuna aktsiisid tasutakse riigis kus kaup läheb tarbimisse. Aga aktsiisikaupade tarbimine jääb samaks või kasvab. Seaduste muudatusega kasvas aktsiisimaksu määr kütusele, tubakale ja alkoholile. Kõige levinum salakaupade sissevedu Eestisse on Venemaalt. Eesti ja Venemaa aktsiisimäärade võrdlemise käigus selgus, et Venemaal aktsiisimäärad on väiksemad kui Eestis. Uuringus selgus, et Eestis alkoholi aktsiisimäärad muutusid suures osas, võrreldes tubaka ja kütuse aktsiisimääradega. Peale seda analüüsis selgus, et kõige rohkem muutus sigarettide aktsiisimäär (9 % rohkem kui aastal 2017). Aga see ei tähenda, et aktsiisimäär on suurendatud kuna isikud hakkasid rohkem tarbima tubakatooteid. Võrreldes alkoholi aktsiisimääradega tubakatoodete aktsiisimäärad muutusid vähem. See võib tähendada, et isikud, kes elavad Eestis rohkem ei tunne huvi suitsetamist ja valivad tervislikumalt eluviisi. Ainult üks aktsiisimäär Eestis on väiksem võrreldes Venemaaga. See on sigarite aktsiisimäär. Venemaal sigarite aktsiisimäär on suurem võrreldes Eestiga. Kui Eestis aastal 2018 sigarite aktsiisimäär on 211 eurot 1000 tükkide eest, siis Venemaal see on 2,44 eurot 1 tükki eest järelikult 1000 tükki eest see on 2440 eurot. See on 91 % rohkem kui Eestis. Kütuse aktsiisimäärad Eestis on palju suurem kui Venemaal. Teadusallikate ja aktsiisimäärade võrdlemise käigus selgus, et iga aasta Eesti Vabariik kaotab 20 miljonit eurot maksutulust, sest isikud ostavad kütust teistes naaberriikides. Saadud tulemuste alusel saab järeldada, et need isikud, kes elavad piiri lähedal, on huvitatud osta aktsiisikaupu teistest naaberriikidest, sest see on odavam kui Eestis. Samuti selle tõttu suureneb piiriületamine ja piirikaubandus, mis omakorda toob kaasa illegaalsete aktsiisikaupade impordi.

2. ILLEGAALSETE AKTSIISIKAUPADE IMPORT NARVA MAANTEE PIIRIPUNKTIS

2.1 Piiriületamise statistika analüüs Narva maantee piiripunktis aastatel 2013-2018

Tolli ülesanne on tollikontrolli teostamine piiridel. Kontrolli käigus on tolliametnikul õigus teada saada reisija käest, mitmendat korda toimub piiriületamine selles kuus. Selleks et leida seost isikute piiriületuste ja illegaalsete aktsiisikaupade impordi vahel oli võetud andmed Statistikaametist, et vaadata kuidas see muutus aastast aastasse.

Alljärgnevas tabelis on välja toodud, kuidas muutus isikute piiriületamine aastatel 2015-2016. Teada saamaks Narva piiripunkti sõiduautode piiriületamist analüüsitakse piiriületuse statistilisi andmeid. Analüüsitakse siseneval suunal piiri ületavate sõiduautode statistilisi andmeid. Statistiliste andmete võrdlemiseks võetakse andmed Statistikaametist 2015.–2016. aastate kohta (vt tabel 1). Antud tabelis on näidatud piiriületused Eestisse saabumisel, välja arvatud Euroopa majanduspiirkonna liikmesriikide ning Šveitsi kodanikud ja nende pereliikmed. Euroopa majanduspiirkonna kuuluvad kõik 28 ELi liikmesriigid, Šveits ning 3 EFTA riiki: Island, Norra ja Liechtenstein.

EFTA on valitsuste vaheline organisatsioon, mis on loodud vabakaubanduse ja majandusliku integratsiooni edendamiseks nelja liikmesriigi - Islandi, Liechtensteini, Norra ja Šveitsi kasuks - ning nende kaubanduspartnerite kasuks kogu maailmas. (EFTA, 2019)

Tabel 7. Piiriületused Eestisse saabumisel, v.a Euroopa majanduspiirkonna liikmesriikide ning Šveitsi kodanikud ja nende pereliikmed (Statistikaamet, 2017; autori koostatud)

	2013	2014	2015	2016
Jaauaar	172 235	159 537	132 970	130 561
Veebruar	152 811	121 313	107 082	111 477
Märts	192 372	155 537	131 766	137 703
Aprill	196 348	149 827	131 086	144 666
Mai	265 729	176 159	155 181	153 467
Juuni	303 618	196 957	151 642	161 655
Juuli	337 381	205 889	176 070	179 902
August	332 575	212 833	179 160	181 080
September	251 820	165 915	136 229	148 635
Oktoober	216 128	154 818	148 385	152 015
November	229 118	150 424	138 197	142 946
Detsember	179 870	143 976	155 177	160 856

Tabelist on näha, et aastast 2013 aastani 2015 isikute piiriülene liikumine langes 61 %. Aastal 2016 piiriületuste arv suurenes võrreldes 2015. aastaga 3% võrra. Võib arvata, et järgnevatel aastatel toimub ka selline situatsioon, kuna võrreldes Venemaaga aktsiisikaupade hind Eestis on kõrgem. Samuti kütuse hind Venemaal on madalam kui Eestis (0,60 eurot/liitri) (Anon., 2019).

Ettevõtlus- ja põllumajandusstatistika osakonna analüütiku Helga Laurmaa (2018) sõnade järgi aastal 2017 Eestisse reisiti rohkem kui ühelgi varasemal aastal. Eesti majutusettevõtetes peatus 3,5 miljonit sise- ja välituriste. Turiste oli majutusettevõtetes 7% rohkem kui aasta varem, siseturiste 9% ja välituriste 5% rohkem.

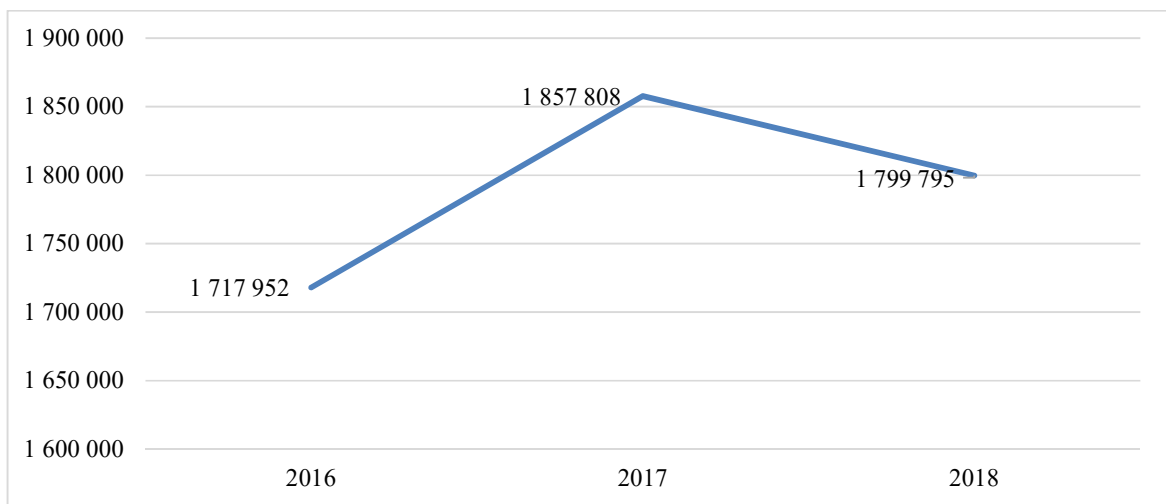
Statistikaameti metoodika ja analüüsi osakonna juhataja asetäitja Maiki Ilvese sõnul on Venemaa kodanikus nii jõulude kui ka aastavahetuse ajal Eesti majutus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete jaoks oluline klientuur. (Statistikaamet, 2015)

Mida puutub Narva piiripunkti siis on isikute piiriületamine üsna suur. Üheks piiriületamise viisiks Eesti-Vene piiril on sõiduautoga. Narva piiripunkti 24 tunni läbilaskevõimed mõlemas suunas kokku on umbes 5000 sõiduautot, 600 veoautot ja 200 bussi. Eesti piiripunktides on keskmine sõiduauto ja tühja veoauto piiri- ja tollikontrolli aeg kuni 5 minutit ja koormaga veoki puhul üldjuhul 25 minutit. (Anon., 2018)

Selleks, et teada saada kuidas muutus isikute piiriületamine Narva maantee piiripunktis aastatel 2013-2018 oli tehtud päring Narva maantee piiripunkti ja paluti anda andmed isikute piiriületamiste kohta läbi Narva maantee piiripunkti. Oli saadud andmed 2016-2018 aastate kohta. Antud analüüsi eesmärgiks on näidata ja välja selgitada kui palju isikuid ületab piiri läbi Narva maantee piiripunkti, leida isikute piiriületamise kaalutud keskmist, et näidata kui palju isikuid keskmiselt ületab Narva maantee piiri aasta jooksul, ja välja selgitada kui palju suurenes isikute piiriülene liikumine Narva maantee piiripunkti kauda aastatel 2016-2018.

Peale seda, et teada saada milline piiriületamise viis on kõige levinum oli saadud sissenevate busside, sõidu- ja veoautode statistika kuna töö on seotud aktsiisikaupade impordiga Venemaalt Eestisse. Oli saadud andmed 2014-2018 aastate kohta. Antud andmete põhjal tehakse analüüsi, mille eesmärgiks on näidata ja välja selgitada missugune transpordi viis on kõige levinum isikute piiriületamiseks, leitakse sissenevate busside, sõidu- ja veoautode kaalutud keskmist, et näidata ja analüüsida kui palju antud transpordivahendeid keskmiselt ületab Narva maantee piiri aastate jooksul. Saadud andmete põhjal tehakse erinevad seosed ja leitakse põhjused, miks isikute, busside, sõidu- ja veoautode piiriületamised suurenevad või vähenevad.

Joonis 3. Piiriületajate arv Narva maantee piiripunkti kaudu aastatel 2016-2018 (Autori koostatud)

Viimase kolme aastate jooksul isikute piiriületamine nii suurenes kui ka vähenes (vt joonis 3). Keskmise isikute piiriületamise arv on 1 791 852 isikut aastas. See on 4% rohkem kui aastal 2016. Kõige suurem isikute piiriületamine oli aastal 2017 (1 857 808 isikut).

Piiriületamise viisiks isikud kasutavad sõiduautosid ja busse. Selleks, et teada saada missugust transpordivahendit kasutatakse kõige rohkem piiriületamiseks oli küsitud Narva maantee piiripunkti juhtivinspektori käest andmed sissenevate busside, sõidu- ja veoautode kohta aastatel 2014-2018.

Tabel 8. Sissenevate busside, sõidu- ja veoautode statistika Narva piiripunktis aastatel 2014-2018 (Autori koostatud)

	2014	2015	2016	2017	2018
Veoad	39 101	41 419	38 516	39 314	37 186
Sõiduaad	214 290	234 829	255 368	255 850	266 247
Bussid	11 942	11 276	11 320	12 640	14 083

Tabelist 8 on näha, et kõige levinum piiriületamise viisiks aastate jooksul on sõiduaad. Keskmise sõidukite arv viimase 5 aastate jooksul on 245 317 aad. See on 7% vähem kui aastal 2018.

Bussi teenust kasutatakse kõige vähem. 5 aastate jooksul busside import oli stabiilne (keskmise piiriületamine on 12 252 bussi). Vaid aastal 2018 see suurenes 14 083 reisini.

Sõiduaadude ja busside arvu suuremine on tingitud piiripunkti rekonstrueerimisega, mille käigus kasvas radade arv, mis oma kord tõi kaasa terminali läbilaskevõime suuremise.

Mida puutub veoautode kohta siis siin on ebaselge olukord. Iga aasta veoautode piiriülene liikumine nii suurenes kui ka vähenes. Aastal 2015 see oli kõige suurem – 41 419 piiriületust. Võrreldes eelmiste aastatega aastal 2018 veoautode piiriülene liikumine oli kõige väiksem (37 186 reise). See oli 5,41% vähem kui aastal 2017. Üheks põhjuseks, miks vähenes veoautode piiriülene liikumine on Narva maantee piiripunktis toimuv aastal 2016 töökorralduse muudatus, mille tulemusena jaotati tööülesanded MTA ja PPA vahel. Tolliametnike poolt esimese astme piirikontrolli teostamine toimus aeglasemalt kuna nendel puudus nõutav passikontrolli kogemus võrreldes PPA-ga. Veoautode arvu vähendamine ei ole seotud ainult MTA ja PPA töökorralduse muutustega antud olukord on tekitatud ka teiste rahvusvaheliste teguritega. Näiteks kehtestatud sanktsioonid, ebastabiilne rubla kurss võrreldes euroga.

Selleks, et teada saada isikute piiriületamistest ja toodud aktsiisikaupadest viidi läbi küsitlus Narva maantee piiripunkti inspektorite seas (vt lisa 1). Küsitlus toimus perioodil 28.01.2019 kuni 20.02.2019. Kokku küsitleti 6 inspektorit (sh 1 juhtivinspektor, 3 peainspektorit ja 2 vaneminspektorit). Küsitlemine toimus individuaalselt, vastused töödeldi elektrooniliselt. Küsitluse teel selgitati välja isikute piiriületamise muutust aastatel 2013-2018 ja kas suurenes või vähenes aktsiisikaupade illegaalne sisse toomine pärast aktsiisimäärade tõstmist.

Tehti küsitlus Narva piiripunkti inspektoritega ja analüüsi käigus selgus, et põhilised aktsiisikaupade toojad on eraisikud, kes tulevad Eestisse sõiduautode ja bussidega. Kui veel kord vaadata Tabelit 2 võib teha järeldus, et peamiselt illegaalse aktsiisikaupade impordiga tegelevad isikud, kes tulevad Eestisse sõiduautodega kuna selle arv võrreldes veoautodega ja bussidega on kõige suurem (aastal 2018 81% rohkem). Peainspektori 2 sõnul enamasti sigarette ja alkoholi toovad eraisikud aga kütust firmad, kes tegelevad kaubaveoga.

Kokkuvõtvalt isikute piiriületamine suureneb aastast aastasse. Mis puutub Narva maantee piiripunkti siis on isikute piiriületus üsna suur. Viimase kolme aastate jooksul isikute piiriületamine nii suurenes kui ka vähenes. Keskmise isikute piiriületuste arv aastatel 2016-2018 oli 1 791 852 isikut aastas. See on 4% rohkem kui aastal 2016. Kõige suurem isikute piiriületus oli aastal 2017 (1 857 808 isikut). Andmete analüüsi käigus selgus, et kõige levinum piiriületamise viisik on sõiduautod. Keskmise sõidukite arv viimase 5 aasta jooksul on 245 317 autot aastas. See on 7% vähem kui 2018. aastal. Bussi teenust kasutatakse kõige vähem. Viie aasta jooksul busside piiriületus oli stabiilne (keskmise piiriületus on 12 252 bussi aastas). Vaid aastal 2018 see suurenes 14 083 reisini. See võis olla tingitud sellest, et suurenes turistide arv ja rahvusvaheliste bussiliinide arv. Mis puudutab veoautosid siis aastate 2013-2018 veoautode piiriületus nii suurenes kui ka vähenes.

Uuringust selgus, et aastatel 2013-2018 sõiduautode piiriületus kasvas 7%, busside piiriületuste arv ei muutunud ja veoautode piiriületus nii suurenes kui ka vähenes.

2.2 Illegaalsete aktsiisikaupade piiriülene liikumine Narva maantee piiripunktis aastatel 2013-2018

Viimaste aastate jooksul on Venemaa-Eesti piir radikaalselt muutunud - integreeritud piirist kahe Nõukogude vabariigi vahel kuni EL välispiirideni. Analüüsist, mis oli tehtud osas 2.1 on teada, et Narva maantee piiripunktis on tihe isikute piiriületust. Järelikult võib oletada ka suurem salakaubavedu.

Salakaubaks saab pidada kaupa teatud tingimustel, see võib olla mistahes kaup mille omamine või edasi müümine on ebaseaduslik. Kauba toimetamine üle riigipiiri, kas siis Eestisse või Eestist välja, on ebaseaduslik, kui seda tehakse tollikontrollist eemale hoidmise või muu pettuse kasutamise teel, ja seega on tegemist salakaubaga. (Salm, 2015, lk. 6)

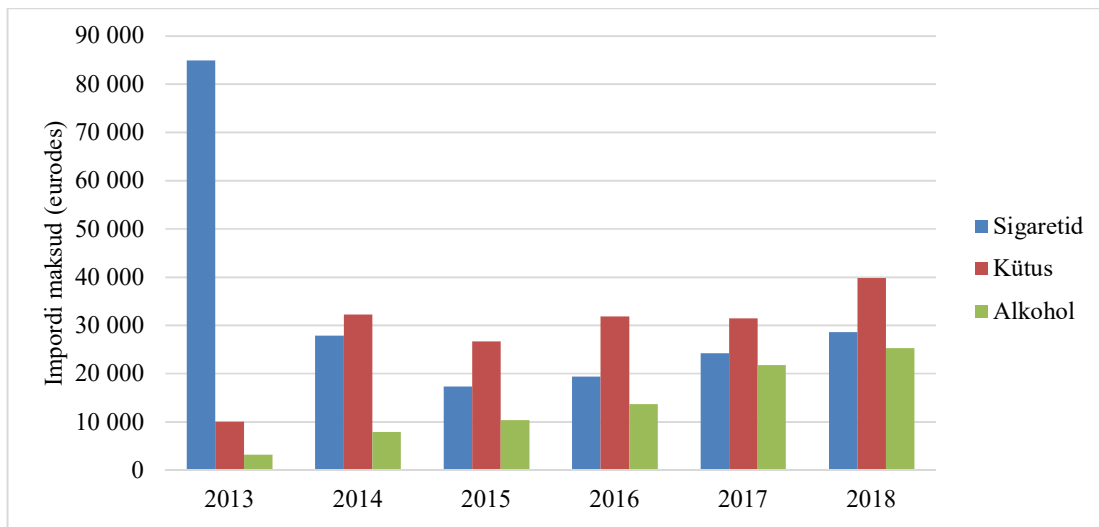
Majandus- ja Sotsiaalinfoosakonna nõuniku Toivo Mängeli (2000) sõnul salakaubaveo, seda eriti aktsiisikaupade - tubaka, alkoholi ja kütuse puhul näitavad menetletud kriminaalasjad, et organiseeritud kuritegevus hõlmab ka riigiametnikke, sest tugevnenud kontrollisüsteem ja korrastatud seadusandlus ei võimaldanud kuritegusid ilma riigiametnike kaasabita toime panna.

Aktsiismaksust kõrvalehoidmine toimub alkoholi, tubaka ja mootorikütuste puhul. Väljatoodud andmetest, mis olid osas 2.1, võib järeldada, et aastatel 2013-2018 aktsiisikaupade import oli üsna suur kuna aastast aastasse isikute piiriületamine muutus suuremaks.

Kuna töö on seotud illegaalsete aktsiisikaupade impordiga, tehti päring Narva maantee piiripunkti ja paluti anda andmed aktsiisikaupade kohta, mis olid konfiskeeritud aastatel 2013-2018. Saadud andmed peavad andma ülevaade konfiskeeritud aktsiisikaupadest. Analüüsi käigus viiakse läbi seosed konfiskeeritud aktsiisikaupade ja isikute piiriületamiste vahel, et näidata kuidas suurenes või vähenes aktsiisikaupade sissevedu aastatel kus isikute piiriülene liikumine oli suurem või väiksem. Peale seda planeeritakse näidata kuidas muutus konfiskeeritud aktsiisikaupade arv aastatel 2013-2018 ja leida selliste muutuste põhjused.

Samuti saadi andmed maksustamiste kohta aastatel 2013-2018. Saadud andmete analüüsi eesmärgiks on välja selgitada ja näidata kui palju raha oli saadud maksustamisest riigieelarvesse.

Käibemaksuseaduse § 17 lõige 8 sätestab, et kui isik kasutab maantee transporti saab maksuvabalt isik importida väljastpoolt EL-i Eestisse isiklikus pagasis mittekaubanduslikku laadi kaupa väärtuses 300 eurot. Juhul kui isik kasutab Eestisse reisimiseks lennu- või meretransporti, siis imporditav isiklik pagas on maksuvaba, kui isiku asjade maksumus ei ületa 430 eurot. (Käibemaksuseadus, 2018) Alkoholile, tubakatoodetele ja mootorikütusele on kehtestatud maksuvabad koguselised piirangud. Reisijal, kellel on kaasas kaup, mis ületab maksuvaba väärtuse või koguse peab tasuma tollimaksu, käibemaksu ja aktsiisi.

Joonis 4. Lubatud piirnõrmi ületanud aktsiisikaupade impordi maksud Narva piiripunktis aastatel 2013-2018 (eurodes) (Autori koostatud)

Joonisest 4 on näha, et aastal 2013 kõige rohkem maksustamist oli seotud tubaka toodetega (84 910 eurot). Narva maantee piiripunkti juhtivinspektori 1 sõnul see on seotud sellega, et aastal 2013 puudus koridoride süsteem ja reisijatele oli antud võimalus maksta makse sigarettide eest, mis ületasid lubatud piirnõrme.

Aastatel 2014-2018 kõige rohkem võeti makse kütuse eest (32 434,26 eurot aastas). See on tingitud sellest, et kütuse aktsiisimaks on suurem võrreldes tubaka ja alkoholi aktsiisidega (vt Tabel 5).

Mis puutub alkoholi maksustamist siis selle eest iga aasta saadud maksud on suurenenud. Aastal 2018 koguti alkoholi aktsiisi 87% rohkem kui aastal 2013 (3 280, 45 eurot). Aastal 2014 Macquarie ülikooli meditsiini- ja terviseteaduskonna professor Roger Chung, *et al.*, (2014, lk. 1) oma uuringus kirjutas, et on juba ammu näidatud, et valitsuse alkoholipoliitika, nagu näiteks aktsiisi tõstmine, mõjutab otseselt alkoholsete jookide tarbimist. Juhul kui hind langeb 10% võrra siis tarbimine suureneb ligikaudu 5%.

Aastast 2013 sigarettide aktsiisi laekumine Narva maantee piiripunktis langes kuni aastani 2015. Vaid aastal 2016 hakkas aktsiisi kogumine tõusma.

Narva maantee piiripunkti vaneminspektori 2 sõnul aktsiisimäärade tõus mõjutab alati piirikaubandust kuna Venemaal on aktsiisikaubad odavam ning see ongi peamine põhjus miks isikud käivad seda endale Venemaalt ostmas.

Tehtud analüüsi käigus selgus, et aastast 2013 kuni aasta 2015 kütuse ja sigarettide aktsiisi maksude laekumised vähenesid. Vaadates tabelid 3 ja 5 ning analüüsides saadud tulemusi võib järeldada, et suurendatud aktsiisimäärad mõjutasid vähesel määral kütuse ja sigarettide illegaalset sisse toomist, kuna laekumised jäid enam vähem samad ja aktsiisimäärade muutus ei mõjutanud seda.

Laekumised, mis oli kogutud alkoholitoodete maksustamiste eest, suurenesid aastast aastasse. Tabel 1 näitab, et alkoholi aktsiisimäärade suurenemine on muutunud suures osas võrreldes tubaka ja kütuse aktsiisimääradega. Ja tehtud ees pool analüüsis on selge, et aastast 2013 kuni aasta 2018 see suurenes 87%. Kui vaadelda seoseid tabeli 1 ja joonise 4 vahel võib järeldada, et suurenenud aktsiisimäär suurendab nii maksude laekumist kui ka alkoholi illegaalset sisse toomist.

Juhul kui aktsiisikaupu leitakse suurtes kogustes need konfiskeeritakse ja vormistatakse protokoll. Narva maantee piiripunkti juhtivinspektorite vastustest selgus, et isikute tollieeskirjade teadlikkus sõltub eelkõige nende piiriületustest (kui palju isik ületab piiri aasta jooksul). Nii peainspektor 1 kui ka juhtivinspektor ütlevad, et need isikud, kes ei tea tollieeskirju on turistid, kes ületavad Eesti -Vene piiri harva.

Tabel 9. Konfiskeeritud aktsiisikaubad Narva piiripunktis aastatel 2013-2018 (Autori koostatud)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sigaretid (tükid)	1 709 206	697 225	828 720	3 511 867	921 572	933 490
Kütus (liitrid)	261,3	6 827,83	17 017,74	48 737	111	1614
Alkohol (liitrit puhast alkoholi)	50,3	532,3	448,91	343	249	1289

Tabelis 9 on välja toodud andmed konfiskeeritud aktsiisikaupade kogused aastatel 2013-2018. Tabelist on näha, et kõige rohkem konfiskeeriti sigarette. Üheks konfiskeerimise põhjuseks on turistid, kes ületavad piiri bussidega ja ei tea tollieeskirju. Turistid reisivad erinevate transpordi liikidega ning neil ei ole endale selgeks tehtud aktsiisikaupade piirnorme. Samuti mõned neist reisivad rohkem lennutranspordiga, kus on kehtestatud teised lubatud piirnormid aktsiisikaupadele. Näiteks kui isik reisib maanteetranspordiga siis kaks korda kalendrikuu jooksul tal on õigus tuua maksuvabalt 40 sigarette. Aga kui isik reisib lennukiga siis tal on õigus tuua maksuvabalt 200 sigarette.

Kõige rohkem konfiskeeriti Narva maantee piiripunktis sigarette aastal 2016 – 3 511 867 tükke. See on 1 802 661 tüki rohkem kui aastal 2013.

Mis puudutab kütust on ebaselge situatsioon. Aastal 2016 konfiskeeriti kütust 48 737 liitrit. See on 65% rohkem kui aastal 2015. Esitatud andmete põhjal (osa 2.1) kõige suurem isikute piiriületus oli aastal 2017. Võib järeldada, et aastal 2017 isikutel puudus huvi osta kütust Venemaalt kuna konfiskeeriti ainult 111 liitrit. Aastal 2018 hakkas illegaalne kütuse sissevedu suurenema kuna võrreldes aastaga 2017 see suurenes 93%. Järelikult kütuse aktsiisimäärade tõus suurendas illegaalset kütuse vedu.

Kõige rohkem konfiskeeriti alkoholi aastal 2018 (1289 liitrit puhast alkoholi).

Tehtud analüüsi käigus selgus, et konfiskeeritud aktsiisikaubad aastast aastasse suurenevad. Aga see suurenemine ei ole nähtav, kuna konfiskeeritud kaupade arv on iga aasta umbes sama. Suured erinevused on näha aastatel 2017-2018 kus illegaalne kütuse sissevedu suurenes 93% aga konfiskeeritud alkohol 249 liitrist 1289 liitriini. Sigarettide konfiskeerimine viimase kuue aasta jooksul jäi sama. Vaid aastal 2016 see oli kõige suurem.

Selleks, et välja selgitada kuidas mõjutasid tõstetud aktsiisimäärad isikute piiriületamist oli analüüsitud joonis 3, mis näitab kui palju isikuid ületasid Narva maantee piiripunkti

viimaste aastate jooksul, ja tabel 9, kus on välja toodud andmed konfiskeeritud aktsiisikaupade kohta. Analüüsimiseks oli võetud andmed 2016-2018 aastate kohta kuna oli saadud Narva maantee piiripunkti juhtivinspektori käest andmed isikute piiriületamiste kohta ainult aastatel 2016-2018.

Analüüsi käigus selgus et aastal, kus isikute piiriülene liikumine oli kõrge (aasta 2017 ja aasta 2018), konfiskeeritud aktsiisikaupade arv ei ole nii suur. Viimase kahe aastate jooksul konfiskeeritud kaupade arv suures osas jäi samaks vaid 2018. aastal konfiskeeriti kütust 1503 liitrit rohkem kui aastal 2017. Terviklikult aastatel 2017-2018 suurendatud aktsiisimäärad ei mõjutanud isikute piiriületamistele kuna konfiskeeritud aktsiisikaupade arv ja isikute piiriülene liikumine jäid samaks.

Aga aastal, kus nähtub väiksem inimeste piiriülene liikumine (aasta 2016), konfiskeeritud aktsiisikaupade arv on suurem. Nii sigarette kui ka kütust viimase kolme aastate jooksul konfiskeeriti rohkem aastal 2016. See on tingitud erinevate teguritega kas oli tehtud avastus, kus leiti peidetud sigarette ja kütust või suurendatud aktsiisimäärad mõjutasid isikuid osta ja salakaubana tuua sigarette ja kütust. Mis puutub alkoholi, siis võrreldes aastaga 2017 suures osas see jäi samaks ja tõstetud aktsiisimäär ei mõjutanud inimeste piiriületust.

Kokkuvõtvalt analüüsi käigus oli uuritud, et Narva maantee piiripunkti kaudu ületab piiri aasta jooksul umbes 2 000 000 isikut. Aktsiismaksust kõrvalehoidmine toimub alkoholi, tubaka ja mootorikütuste puhul. Alkoholi, tubakatoodetele ja mootorikütusele on kehtestatud maksuvabad koguselised piirangud. Reisijal, kellel on kaasas kaup, mis ületab maksuvaba väärtuse või koguse peab maksma tollimaksu, käibemaksu ja aktsiisi. Tehtud analüüsi käigus maksude laekumiste kohta selgus, et aastast 2013 kuni aasta 2015 kütuse ja sigarettide aktsiisi maksude laekumised vähenesid. Vaadates tabelid 3 ja 5 ning analüüsides saadud tulemusi võib järeldada, et suurendatud aktsiisimäärad mõjutasid vähesel määral kütuse ja sigarettide illegaalset sisse toomist, kuna laekumised jäid enam vähem samad ja aktsiisimäärade muutus ei mõjutanud seda. Laekumised, mis oli kogutud alkoholitoodete maksustamiste eest, suurenesid aastast aastasse. Tabel 1 näitab, et alkoholi aktsiisimäärade suurenemine on muutunud suures osas võrreldes tubaka ja kütuse aktsiisimääradega (aastast 2013 kuni aasta 2018 see suurenes 87%). Vaadelda seoseid tabeli 1 ja joonise 4 vahel võib järeldada, et suurenenud aktsiisimäär suurendab nii maksude laekumised kui ka alkoholi illegaalset sisse toomist. Isikute tollieeskirjade

teadlikkus sõltub kõige pealt nende piiriületamisest (kui palju isik ületab piiri aasta jooksul). Need isikud, kes kõige rohkem toovad kaupu üle piirnormi on turistid, kes ületavad Eesti -Vene piiri väga harva. Mis puutub konfiskeerimisse, siin töö autor järeltab, et konfiskeeritud aktsiisikaubad aastast aastasse suurenevad. Aga see suurenemine ei ole nähtav, kuna konfiskeeritud kaupade arv on iga aasta umbes sama. Suured erinevused on näha aasatel 2017-2018 kus illegaalne kütuse sissevedu suurenes 93% aga konfiskeeritud alkohol 249 liitrist 1289 liitrini. Sigarettide konfiskeerimine viimase kuue aasta jooksul jäi sama. Vaid aastal 2016 see oli kõige suurem. Samuti kui reisijate arv kasvab, suureneb ka illegaalsete kaupade sissetoomine ja tolli avastamiste arv suureneb. Andmete põhjal saab järeltada, et reisijate arv on jäänud samaks, aga illegaalsete aktsiisikaupade avastamine on kasvanud. Ainult illegaalset kütust on avastatud aastate lõikes vähem. Saab siis järeltada, et illegaalsete kaupade avastamine kasvab aasta aastalt.

KOKKUVÕTE

Narva ja Jaanilinn on erilised linnad, kuna asuvad kahe riigi piiril kus esineb tihedam piiriületuste arv. Isikute piiriületamine toob kaasa mõned probleemid Eesti riigi jaoks nagu salakaupade ja illegaalsete kaupade toomine Venemaalt. Aktsiisikaupade illegaalne turg on Eesti majandusele probleemiks, kuna salakaubandus on seotud kuritegevusega. Eesti piiripunkt, kus esineb tihedam piiriületuste arv on Idapiiril olev Narva maantee piiripunkt, mille üle liiguvad ööpäevaringselt nii jalakäijad kui ka bussid ning sõidu- ja veoautod. Seetõttu on vajalik analüüsida kui palju aktsiisikaupu tuuakse Eesti Narva maantee piiripunkti kaudu aastatel 2013-2018.

Lõputöö aktuaalsus seisnes selles, et aastast 2013 kuni aasta 2017 tõsteti aktsiisimäärasid alkoholile, sigarettidele ja kütusele. Aktsiisimäärade tõus mõjutab aktsiisikaupade hinda, mis omakorda mõjutab salakaubandust. Samuti alates 2017. aasta algusest on uus MTA arengukava. Ja üheks MTA eesmärgiks on kaasata kogukondi salakauba leviku tõkestamisele. Probleemiks oli see, et kuidas aktsiisimäärade tõusud mõjutasid aktsiisikaupade illegaalset importi Narva maantee piiripunktis.

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada illegaalsete aktsiisikaupade impordi muutused Narva maantee piiripunktis aastatel 2013 – 2018.

Esimeseks uurimisülesandeks oli analüüsida tolli olemust ja funktsioone. Selgus, et toll on tolliasutused, mis vastutavad tollialaste õigusaktide kohaldamise eest. Tollikontrolli lihtsustamise korral on tehtud kahe koridori süsteem: roheline ja punane. Oma töös toll kasutab erinevad abivahendid, mida teevad tollikontrolli lihtsamaks ja kiiremaks. Üheks neist on teenistuskoerte abi. Peale teenistuskoerte kasutatakse röntgeni, mis on tõhusam kontrollivahend. Nii nagu teised asutused toimub töö teiste organisatsioonidega. Aastast 2016 toimub Narva piiripunktis MTA ja PPA ametnike koostöö. Antud programm tuli Eestisse Soomest ja selle nimi on CELBET.

Teiseks uurimisülesandeks oli analüüsida aktsiisikaupade olemust ja anda ülevaade Eesti ja Venemaa aktsiisimääradest. Analüüsi käigus selgus, et aktsiisid on tarbimismaksud, mida rakendatakse kaupadele, mille tarbimist tahetakse või soovitakse vähendada. Samas nendel isikutel, kes elavad piiride ääres (nt Narvas) on võimalus osta mõned tooted Venemaalt, mis omakorda suurendab piirikaubandust. Uuringus selgus, et Eestis alkoholi aktsiisimäärad muutusid suures osas, võrreldes tubaka ja kütuse aktsiisimääradega. Peale

seda analüüsisist selgus, et kõige rohkem muutus sigarettide aktsiisimäär (9 % rohkem kui aastal 2017). Võrreldes alkoholi aktsiisimääradega tubakatoodete aktsiisimäärad muutusid vähem. See võib tähendada, et isikud, kes elavad Eestis, rohkem ei tunne huvi suitsetamisest ja valivad tervislikumalt eluviisi. Ainult üks aktsiisimäär Eestis on väiksem võrreldes Venemaaga. See on sigarite aktsiisimäär. Venemaal sigarite aktsiisimäär on suurem võrreldes Eestiga. Kui Eestis aastal 2018 sigarite aktsiisimäär on 211 eurot 1000 tükki eest, siis Venemaal see on 2,44 eurot 1 tükki eest järelikult 1000 tükki eest see on 2440 eurot.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida piiriületamise statistikat Narva maantee piiripunktis aastatel 2013-2018. Andmete analüüsi jooksul selgus, et isikute piiriületamine suureneb aastast aastasse. Viimase kolme aastate jooksul isikute piiriületamine nii suurenes kui ka vähenes. Keskmise isikute piiriületamise arv on 1 791 852 isikut aastas. See on 4% rohkem kui aastal 2016. Kõige levinum piiriületamise viisiks on sõidua autod. Keskmise sõidukite arv viimase 5 aastate jooksul on 245 317 autot. See on 7% vähem kui aastal 2018. Bussi teenust kasutatakse kõige vähem. Mis puutub veoautode kohta siis siin on ebaselge olukord. Iga aasta veoautode piiriülene liikumine nii suurenes kui ka vähenes. Vaid aastal 2015 see oli kõige suurem – 41 419 piiriületust.

Neljandaks uurimisülesandeks oli hinnata teooriast ja praktikast tulenevaid seoseid aktsiisitõusude ja Narva maantee piiripunkti illegaalsete aktsiisikaupade impordi vahel. Läbiviidud analüüsides selgus, et Narva maantee piiripunkti kaudu ületab piiri aasta jooksul umbes 2 000 000 isikut. Aktsiismaksust kõrvalehoidmine toimub alkoholi, tubaka ja mootorikütuste puhul. Aastate 2016-2018 analüüsimisel selgus, et aastal, kus isikute piiriülene liikumine oli kõrge (aasta 2017 ja aasta 2018), konfiskeeritud aktsiisikaupade arv ei ole nii suur. Viimase kahe aastate jooksul konfiskeeritud kaupade arv suurel osal jäi samaks vaid 2018. aastal konfiskeeriti kütust rohkem kui aastal 2017. Terviklikult aastatel 2017-2018 suurendatud aktsiisimäärad ei mõjutanud isikute piiriületust kuna konfiskeeritud aktsiisikaupade arv ja isikute piiriülene liikumine jäid samaks. Aga aastal, kus nähtub väiksem inimeste piiriülene liikumine (aasta 2016), konfiskeeritud aktsiisikaupade arv on suurem. See on tingitud erinevatest teguritest, kas oli tehtud avastus, kus leiti peidetud sigarette, alkoholi ja kütust või suurendatud aktsiisimäärad mõjutasid isikuid salakaubana tooma sigarette, alkoholi ja kütust.

Tuginedes läbiviidud analüüsidele soovitatakse koostata paremaid materjale reisijatele, et nad saaksid teada missugused piinormid on kehtestatud Eesti Vabariigis ja teha tolliametnikele rohkem koolitusi, mis aitaksid neil aru saada isikute kehakeelest.

Edaspidi soovitatakse uurida kuidas muutus illegaalsete aktsiisikaupade import teistes Eesti piiripunktides.

SUMMARY

Narva and Ivangorod are special cities because they are located on the border of two countries, where are lots of border crossings. Persons who are crossing the border could lead some problems for Estonia, such as bringing smuggled goods and illegal goods from Russia. The border crossing point in Estonia, where the number of border crossings is more frequent, is the Narva border, which is working 24 hours a day, and over which cross buses, cars and trucks.

The title of the final paper is „Illegal Import of Excise Goods on the Example of Narva Border in 2013-2018“. The final paper has been written in Estonian language and it consists of 50 pages, including 7 annexes. The diploma bases on 41 literature sources.

The problem of the graduation thesis is how the excise duty increases influenced the illegal import of excise goods at the Narva road border crossing point. As a result increased excise duty rate influenced the illegal import of excise goods.

The aim of the thesis is to find out changes in the import of illegal excise goods at the Narva border 2013-2018.

In order to achieve the aim of the thesis, the author has set the following research assignments:

1. To provide an overview of customs.
2. To provide an overview of excise duties and to provide an overview of Estonian and Russian excise rates.
3. To analyze border crossing statistics at Narva border in 2013-2018.
4. Assess the links between theory and practice between excise rises and imports of illegal excise goods at the Narva border crossing point.

In this final paper is used qualitative and quantitative research methods. It includes analysis of statistical data and the documents analysis. The thesis includes also the interview with Narva border officers.

Because the thesis is related to illegal excise goods, the work is focused on numbers, and is also used statistical analysis. After that, the survey is conducted with the leading

customs officials to find out how changed the import of illegal excise goods in 2013-2018.

The analysis revealed that the number of seized excise goods was not so high in the year when the people border crossing was high (2017 and 2018). Overall, excise rates increased in 2017-2018 did not affect border crossings, as the number of seized excise goods and people border crossing did not change.

Moreover the survey revealed that in 2013-2018 the crossing of passenger cars increased by 7%, the number of busses crossings did not change and the border trucks crossings were increased and decreased.

In the future is recommended to study how change the import of illegal excise goods at other Estonian borders.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus (2019). RT I, 15.03.2019, 20

Alpagu, H., 2015. International taxatin and the role of Customs Union between Turkey and EU. *Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management*, 10(2), pp. 133-142. Leitav: EBSCOhost. [04.04.2018].

Anon., 2018. *Millest oleneb piiri läbilaskevõime?*. [Võrgumaterjal]

Leitav: https://www.eestipiir.ee/yphis/stateBorderAct.action?request_locale=et
[Kasutatud: 11.03.2019].

Anon., 2019. [Võrgumaterjal]

Leitav: https://ru.globalpetrolprices.com/Russia/gasoline_prices/
[Kasutatud: 06.02.2019].

Bonfanti, M., 2014. From sniffer dogs to emerging sniffer devices for airport security: an opportunity to rethink privacy implications?. *Science and Engineering Ethics*, 20(3), pp. 791-807. Leitav: EBSCOhost. [04.03.2019].

Cedilnik, M., 2012. *Flow of goods across customs territories*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-KHOZQJCX/8c334a59-6749-4e0e-9358-f5b0ee202149/PDF> [Kasutatud:15.03.2018].

CELBET, 2019. *About CELBET*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.celbet.eu/about/> [Kasutatud: 26.03.2019].

Chung, R. *et al.*, 2014. Alcohol Tax Policy and Related Mortality. An Age-Period-Cohort Analysis of a Rapidly Developed Chinese Population, 1981–2010.. *PLoS ONE*, 9(8), pp. 1-9. Leitav: EBSCOhost. [04.04.2018]

EFTA, 2019. *The European Free Trade Association*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association>
[Kasutatud: 15.05.2019].

Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus nr 952/2013 (2013).

Euroopa Komisjon, 2014. *Euroopa Liidu poliitika lahtiseletatuna*. Brüssel: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

Euroopa Liit, 2018. *Toll*. [Võrgumaterjal]

Leitav: https://europa.eu/european-union/topics/customs_et [Kasutatud: 11.04.2018].

Josing, M., 2017a. *Alkoholi tarbimise analüüs*, Tallinn: s.n.

Josing, M., 2017b. *Uuring: alkoholiaktsiisi laekub 2018. aasta riigieelarvesse ligi 80 miljonit eurot vähem kui riik planeerib*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.koda.ee/et/uudised/uuring-alkoholiaktsiisi-laekub-2018-aasta-riigieelarvesse-ligi-80-miljonit-eurot-vahem-kui> [Kasutatud: 26.03.2019].

Juruss, M. & Seile, E., 2016. Impact of introducing unhealthy products excise duty on cross border trade and gain of low-income persons.. *Economix Science for Rural Development Conference Proceedengs*, 273(43), pp. 266-273. EBSCOhost. [09.02.2018].

Juruss, M., Smite-Roke, B. & Gasune, L., 2018. Excise duty gap on cigarettes. *Engineering Economics*, 29(4), pp. 419-423. EBSCOhost. [12.05.2019].

Kupka, P. & Tvrda, K., 2016. "Cigarette smuggling for greenhorns": Recent patterns of illegal tobacco trade in the Czech Republic. *Trends in Organized Crime*, 3/4(19), pp. 218-235. EBSCOhost. [14.05.2019].

Käibemaksuseadus (2018). RT I, 29.11.2018, 9

Lauri, M., 2015. *Aktiisidest ja nende tõstmisest*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://marislauri.ee/2015/04/24/aktiisidest-ja-nende-tostmisest/> [Kasutatud: 26.03.2018].

Laurits, R., 2018. *Aprillist võib müüa vaid aktiisimärgiga e-sigarettide vedelikke*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.emta.ee/et/uudised/aprillist-voib-muua-vaid-aktiisimargiga-e-sigarettide-vedelikke> [Kasutatud: 26.03.2018].

Laurmaa, H., 2018. *Möödunud aasta oli turismis rekordiline*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.stat.ee/artikkel-2018-06-11-moodunud-aasta-oli-turismis-rekordiline?highlight=turism> [Kasutatud: 02.04.2019].

Lehis, L., 2007. *Aktiiside olemusest, ajaloost ja põhimõtetest*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=588> [Kasutatud: 11.04.2018].

Luts, P., 2018. *MTA hinnang: piirikaubanduse tõttu kaotas riik alkoholilt 30 miljonit makse*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.err.ee/677881/mta-hinnang-piirikaubanduse-tottu-kaotas-riik-alkoholilt-30-miljonit-makse> [Kasutatud: 11.04.2018].

Maksu- ja Tolliamet, 2017. *Maksu- ja Tolliamete Arengukava 2017-2020*.

[Võrgumaterjal]

Leitav: https://www.emta.ee/sites/default/files/kontaktid-ja-ametist/ameti-struktuur-ulesanded-strategia/strategia/20170608_mta_strategiadokument_2017-2020.pdf

[Kasutatud: 25.03.2018].

Maksu- ja Tolliamet, 2018a. *Aktsiisimäärad*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/aktsiisid-vara-hasartmang/uldist/aktsiisimaarad>

[Kasutatud: 25.01.2019].

Maksu- ja Tolliamet, 2018b. *Kaupade kaasatomine liiduvälisest riigist*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.emta.ee/et/eraklient/reisimine-saadetised-umbrasumine/kaupade-kaasatoomine-liiduvälisest-riigist> [Kasutatud: 10.04.2018].

Maksu- ja Tolliamet, 2016. *Tollimaks*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/toll-kaubavahetus/tollimaks> [Kasutatud: 17.03.2018].

Mängel, T., 2000. *Salakaubandus ja organiseeritud kuritegevus Eestis*. [Võrgumaterjal]

Leitav: https://www.riigikogu.ee/msi_arhiiv/tell9.html#Salakaubanduse%20liike.

[Kasutatud: 14.04.2018].

Randoshkina, A., 2017. *Maksu- ja Tolliameti ning Politsei- ja Piirivalveameti ametnike töökorralduse muutus Narva piiri näitel*, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Rudzītis, N. & Čeveris, A., 2015. *Development of Customs Fiscal Function in Latvia*.

Economics & Business, 27(1), pp. 23-28. Leitav: EBSCOhost. [20.03.2018].

Ruuda, L., 2018. *Maksuamet selgitab: kui palju võib Lätist kütust tuua?*.

[Võrgumaterjal]

Leitav: <https://majandus24.postimees.ee/4387133/maksuamet-selgitab-kui-palju-voib-latist-kutust-tuua> [Kasutatud: 10.09.2019].

Sadilov, M. & Õun, K., 2013. *Maksustamine ning aktsiisid Eestis.*, Tallinn: Statistikaamet.

Shang, C. et.al, 2018. The association between excise tax structures and the price variability of alcoholic beverages in the United States. *PLoS ONE*. 12(13), pp. 1-13.
Leitav: EBSCOhost. [14.05.2019].

Salm, K., 2015. *Salakaubandusest tingitud laekumata jäänud*, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Statistikaamet, 2015. *Jaauaris keskendub välisküllastajate uuring Vene turistidele.*
[Võrgumaterjal]
Leitav: <https://www.stat.ee/pressiteade-2015-001?highlight=piiri%C3%BCletus>
[Kasutatud:20.03.2019].

Statistikaamet, 2017. *Piiriületused eestisse saabumisel, v.a euroopa majanduspiirkonna liikmesriikide ning šveitsi kodanikud ja nende pereliikmed (2005-2016, kuud)*, Tallinn: Statistikaamet.

Ting, C. Y. et al., 2017. Awareness of Custom Officers on Counterfeit Pharmaceutical Products And The Roles Of Pharmacy Enforcement Officers.. *Journal of Young Pharmacists*, 9(2), pp. 258-262.

Voogelberg, J., 2018. *MTA hinnang: piirikaubanduse tõttu kaotas riik alkoholilt 30 miljonit makse*, Tallinn: s.n.

Õun, P., 2001. *Tollilugu. Tolliameti areng 1991 - 2001*. Tallinn: s.n.

Xuan, Z. et al., 2014. The relationship between alcohol taxes and binge. *Society for the Study of Addiction*, p. 441. Leitav: EBSCOhost. [03.03.2018]

Федеральная налоговая служба, 2019. *Налоговые ставки*. [Võrgumaterjal]
Leitav: http://nalog.garant.ru/fns/nk/9ab581f332f422774f6e67652ce80a1c/#block_193
[Kasutatud: 25.01.2019]

Lisa 1. Küsitlus

Lugupeetud küsimuste vastaja

Olen Oksana Popova, Sisekaitseakadeemia Finantskolledži 3 kursuse üliõpilane. Palun Teid vastata küsimustele minu lõputöö teemal „Illegaalsete aktsiisikaupade import Narva piiripunkti näitel aastatel 2013-2018”. Antud küsimuste eesmärgiks on uurida kuidas Teie arvates muutus isikute piiriületamine aastatel 2013-2018 ja kas suurenes või vähenes aktsiisikaupade illegaalne sisse toomine pärast aktsiisimäärade tõstmist?

Küsimuste vastamine võtab aega umbes 7-10 minutit. Küsimuste korral palun kirjutage oksana.popova@kad.sisekaitse.ee.

1. Milliseid aktsiisikaupu tuuakse üle piiri kõige rohkem?
2. Kes on põhilised toojad kas eraisikud või juriidilised isikud?
3. Kas aktsiisikaubad on Venemaa päritolu?
4. Kuidas toimub riskianalüüs töö käigus piiril?
5. Kas Teil on konkreetne profiil, kes rohkem toob aktsiisikaupu? Nt kas mehed või naised.
6. Kuidas Te hindate isikute teadlikkust aktsiisikaupade tollieeskirjade kohta? Kas nad toovad tahtlikult illegaalselt aktsiisikaupu või nad lihtsalt ei tea eeskirju?
7. Mida Teie arvates peaks toll ette võtma, et vähendada aktsiisikaupade illegaalset sisse toomist?
8. Kas Teie arvates mõjutab Eestis aktsiisimäärade tõus illegaalsete aktsiisikaupade piirikaubandust?
9. Ettepanekud.

Lisa 2. Küsitlus Narva maantee piiripunkti juhtivinspektoriga

1. Milliseid aktsiisikaupu tuuakse üle piiri kõige rohkem?
Sigaretid, alkohol, kütus
2. Kes on põhilised toojad kas eraisikud või juriidilised isikud?
eraisikud
3. Kas aktsiisikaubad on Venemaa päritolu?
Põhiliselt jah
4. Kuidas toimub riskianalüüs töö käigus piiril?
Isikute taustakontroll, intervjuerimine, piiriületuste sageduste kontroll
5. Kas Teil on konkreetne profiil, kes rohkem toob aktsiisikaupu? Nt kas mehed või naised.
Ei ole
6. Kuidas Te hindate isikute teadlikkust aktsiisikaupade tollieeskirjade kohta? Kas nad toovad tahtlikult illegaalselt aktsiisikaupu või nad lihtsalt ei tea eeskirju?
Kohalikud inimesed toovad tahtlikult, mõned turistid siis tollieeskirju teadmata
7. Mida Teie arvates peaks toll ette võtma, et vähendada aktsiisikaupade illegaalset sisse toomist?
Läbivaatuste ja kontrollide arvu tõstmine, juhuvaliku rakendamine töös – läbi selle tegevuse tõsta inimeste teadlikkust
8. Kas Teie arvates mõjutab Eestis aktsiisimäärade tõus illegaalsete aktsiisikaupade piirikaubandust?
Jah
9. Ettepanekud.

Lisa 3. Küsitlus Narva maantee piiripunkti peainspektoriga 1

1. Milliseid aktsiisikaupu tuuakse üle piiri kõige rohkem?
Sigaretid
2. Kes on põhilised toojad kas eraisikud või juriidilised isikud?
Eraisikud
3. Kas aktsiisikaubad on Venemaa päritolu?
Mitte ainult Venemaa päritolu. Näiteks Valgevene päritolu on ka.
4. Kuidas toimub riskianalüüs töö käigus piiril?
Praegusel hetkel on tollil palju võimalusi riskianalüüsi teostamiseks. Nt. erinevad infoallikad ja andmebaasid.
5. Kas Teil on konkreetne profiil, kes rohkem toob aktsiisikaupu? Nt kas mehed või naised.
Konkreetset profiili ei ole võimalik teha. Pigem profiile on palju, vastavalt olukorrale. Erinevad asjaolud võivad mõjutada objektide valiku taktikat. Nt. konkreetne piiriületuskoht, transport jne.
6. Kuidas Te hindate isikute teadlikkust aktsiisikaupade tollieeskirjade kohta? Kas nad toovad tahtlikult illegaalselt aktsiisikaupu või nad lihtsalt ei tea eeskirju?
Suurem osa, minu arvates, toob tahtlikult. Need, kes ei tea eeskirju on pigem Venemaa turistid. Nende osakaal võrreldes teistega on väike.
7. Mida Teie arvates peaks toll ette võtma, et vähendada aktsiisikaupade illegaalset sisse toomist?
Toll praegusel hetkel võtab väga palju ette selleks, et vähendada aktsiisikaupade illegaalset sisse toomist, kasutades selleks erinevat taktikat ja kontrolle.
8. Kas Teie arvates mõjutas Eestis aktsiisimäärade tõus illegaalsete aktsiisikaupade piirikaubandust?
Jah. Mõjutas.
9. Ettepanekud.

Lisa 4. Küsitlus Narva maantee piiripunkti peainspektoriga 2

1. Milliseid aktsiisikaupu tuuakse üle piiri kõige rohkem?
Arvan, et tuuakse kütust ja sigarette.
2. Kes on põhilised toojad kas eraisikud või juriidilised isikud?
Sigarette toovad vaid eraisikud. Kütuseid toovad nii firmad kui eraisikud.
3. Kas aktsiisikaubad on Venemaa päritolu?
Valdavas osas jah
4. Kuidas toimub riskianalüüs töö käigus piiril?
Töö toimub läbi erinevate andmebaaside ja varasemate kogemuste (varasemad rikkujad).
5. Kas Teil on konkreetne profiil, kes rohkem toob aktsiisikaupu? Nt kas mehed või naised.
On profiilid kuid mitte soolised. Näiteks Venemaa sõiduk , käib harva , tuleb mõneks tunniks, ei oska küsimustele hästi vastata oma sõidu eesmärgi kohta, ei ole tema auto.
6. Kuidas Te hindate isikute teadlikkust aktsiisikaupade tollieeskirjade kohta? Kas nad toovad tahtlikult illegaalselt aktsiisikaupu või nad lihtsalt ei tea eeskirju?
Isikud kes ületavad piiri tihti toovad kahtlemata tahtlikult. Need kes ületavad piiri kord aastas või vähem teadmatusest.
7. Mida Teie arvates peaks toll ette võtma, et vähendada aktsiisikaupade illegaalset sisse toomist?
Aktsiiside tõus peab olema põhjendatud ja seda tuleb seadusandja poolt teha väga targalt. Toll saab ainult läbi kontrollide (ja rikkumiste korral karistuste suuruse) ning teavituskampaaniate inimeste käitumist muuta (salasigaretide ostmine on paha riigile ja parem viis kättesaamiseks noortele.
8. Kas Teie arvates mõjutab Eestis aktsiisimäärade tõus illegaalsete aktsiisikaupade piirikaubandust?
Aktsiiside tõus mõjutab pea alati salaturgu. Ka Venemaal tõusevad aktsiisi kaupade hinnad siis tuuakse see kaup mõnest muust riigist näiteks Valgevenest.
9. Ettepanekud.

Lisa 5. Küsitlus Narva maantee piiripunkti peainspektoriga 3

1. Milliseid aktsiisikaupu tuuakse üle piiri kõige rohkem?
Mootorikütus, tubakatooted, alkoholitooted
2. Kes on põhilised toojad kas eraisikud või juriidilised isikud?
Eraisikud
3. Kas aktsiisikaubad on Venemaa päritolu?
Venemaa, Valgevene ja Duty Free.
4. Kuidas toimub riskianalüüs töö käigus piiril?
Kasutatakse erilised andmebaasid, objektide profileerimine.
5. Kas Teil on konkreetne profiil, kes rohkem toob aktsiisikaupu? Nt kas mehed või naised.
Konkreetselt ei või öelda, et inimese sugu on näitajaks. Pigem isiku sotsiaalne olek.
6. Kuidas Te hindate isikute teadlikkust aktsiisikaupade tollieeskirjade kohta? Kas nad toovad tahtlikult illegaalselt aktsiisikaupu või nad lihtsalt ei tea eeskirju?
Suurem osa toob aktsiisikaupu teades tollieeskirju, kuid ikka riskivad, loodetes tollikontrollist kõrvale hoida.
7. Mida Teie arvates peaks toll ette võtma, et vähendada aktsiisikaupade illegaalset sisse toomist?
Jätkata teha tööd tulemuslikult, arvestades uued trendid. Kasutada uued töövahendid ja pidevalt koolitada ametnikke.
8. Kas Teie arvates mõjutas Eestis aktsiisimäärade tõus illegaalsete aktsiisikaupade piirikaubandust?
Mingiks hetkeks küll, kuid tänu efektiivsele tollikontrollile, illegaalsete aktsiisikaupade piirikaubandus langeb.
9. Ettepanekud.
Seadusandluse muutmine, tolli eelarve suurendamine ja õige personalipoliitika võiksid muuta tollikontrolli efektiivsemaks.

Lisa 6. Küsitlus Narva maantee piiripunkti vaneminspektoriga 1

1. Milliseid aktsiisikaupu tuuakse üle piiri kõige rohkem?
1.Sigaretid 2..Alkohol 3.Kütus
2. Kes on põhilised toojad kas eraisikud või juriidilised isikud?
Eraisikud
3. Kas aktsiisikaubad on Venemaa päritolu?
Enamasti
4. Kuidas toimub riskianalüüs töö käigus piiril?
Profileerimine/Intervjueerimine, Dokumentide kontroll, Infosüsteemid
5. Kas Teil on konkreetne profiil, kes rohkem toob aktsiisikaupu? Nt kas mehed või naised.
Me austame fundamentaalseid õigusi ja riskianalüüsi teostamisel vaatame iga isikut individuaalselt, vaatamata tema soo, nahavärvuse või päritolule
6. Kuidas Te hindate isikute teadlikkust aktsiisikaupade tollieeskirjade kohta? Kas nad toovad tahtlikult illegaalselt aktsiisikaupu või nad lihtsalt ei tea eeskirju?
Iga piiriületaja kohustus teha endale selgeks külastatava riigi tollireegleid. Enamik piiriületajatest teavad reegleid. Informatsioon on kättesaadav ja tolliametnikud on alati valmis inimeste küsimustele vastata. Salakaubavedajad teavad seadusi väga hästi ka.
7. Mida Teie arvates peaks toll ette võtma, et vähendada aktsiisikaupade illegaalset sisse toomist?
*1.Efektiivne objekti valik = riskianalüüs
2. Hea koostöö teiste ametkondadega ja rahvusvaheline koostöö
3. Ametnike motivatsiooni ja professionaalsuse tase tõstmine*
8. Kas Teie arvates mõjutas Eestis aktsiisimäärade tõus illegaalsete aktsiisikaupade piirikaubandust?
Jah, kindlasti mõjutas ja see oli tollile väljakutseks
9. Ettepanekud.

Lisa 7. Küsitlus Narva maantee piiripunkti vaneminspektoriga 2

1. Milliseid aktsiisikaupu tuuakse üle piiri kõige rohkem?
Kõige rohkem tuuakse sigarette, alkoholi ja kütust.
2. Kes on põhilised toojad kas eraisikud või juriidilised isikud?
Põhilised toojad on eraisikud.
3. Kas aktsiisikaubad on Venemaa päritolu?
Kõik mis tuleb Venemaalt on enamuses Venemaa päritolu aktsiisikaup, kuid on ka välismaa brände nende hulgas, näiteks sigaretid ja alkohol mida müüakse tax free poes Ivangorodi piiripunktis pole maksustatud ja neil on märged „DUTY FREE“.
4. Kuidas toimub riskianalüüs töö käigus piiril?
Profileerimise ja andmebaaside analüüsi kaudu.
Profileerimine: kui isik äratab oma kehakeelega kahtlust, näiteks üritab vältida silmakontakti tolliametnikuga
Andmebaaside kaudu: kui süsteemides on märged, et isik on varasemalt rikkunud
5. Kas Teil on konkreetne profiil, kes rohkem toob aktsiisikaupu? Nt kas mehed või naised.
Sellist profiili meil ei ole kuid usun, et mõlemad sugupooled toovad võrdselt sõltumata vanusest.
6. Kuidas Te hindate isikute teadlikkust aktsiisikaupade tollieeskirjade kohta? Kas nad toovad tahtlikult illegaalselt aktsiisikaupu või nad lihtsalt ei tea eeskirju?
Enamus inimesi on teadlik piirnormidest ning piiri ületades tunnevad huvi erinevate kauba normide üle.
Inimesed on erineva on neid kes teavad piirnorme ning toovad ainult lubatud koguseid ja leidub ka selliseid kes teavad kuid toovad piirnorme ületades äärmiselt eesmärgil aktsiisi kaupasid.
7. Mida Teie arvates peaks toll ette võtma, et vähendada aktsiisikaupade illegaalset sisse toomist?
Suurendama kontrollide arvu. Karistuse tagajärg peaks olema rangem.
8. Kas Teie arvates mõjutas Eestis aktsiisimäärade tõus illegaalsete aktsiisikaupade piirikaubandust?

Aktsiisimäärade tõus mõjutab alati piirikaubandust kuna Venemaal on aktsiisikaubad odavamad ning see ongi see peamine põhjus miks inimesed käivad seda endale Venemaalt ostmas.

9. Ettepanekud.

Jätta ära iga aastane aktsiisi tõus, et Venemaa jõuaks enda aktsiisitõusuga enamvähem järgi, siis poleks sellist massilist tarbimist teisel pool piiri.